

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Põhikooli mitme aine õpetaja õppekava

Monica Künnapuu
LAPSEVANEMA VAADE JA ROLL ÕPILASE KOOLIST VÄLJALANGEMISE
ENNETUSES KOOLIGA TEHTAVA KOOSTÖÖ KONTEKSTIS
Magistritöö

Juhendaja: haridusteaduste nooremteadur Kerli Kõiv

Tartu 2025

Kokkuvõte

Lapsevanema vaade ja roll õpilase väljalangemise ennetuses kooliga tehtava koostöö kontekstis

Käesolevas uurimuses oli eesmärgiks välja selgitada lapsevanema vaade ja roll õpilase väljalangemise ennetuses kooliga tehtava koostöö kontekstis. Uurimuse eesmärgi täitmiseks kasutati kvalitatiivset uurimisviisi. Andmed koguti poolstruktureeritud intervjuuga kuult lapsevanemalt üle Eesti. Intervjueeritavate saadud vastuseid analüüsiti kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsiga, mille aluseks oli kolm uurimisküsimust. Tulemustest selgus, et lapsevanemad näevad end olulise partnerina koolist väljalangemise ennetamises, väärtustades igapäevast lapse toetamist ja koostööd kooli ning tugispetsialistidega. Vanemad rõhutavad vajadust koolipoolse varajase märkamise, individuaalse ja avatud suhtluse järel, samuti lähenemist, mis arvestab vanemate teadmiste ja oskustega. Uuringu tulemusi saab rakendada koostöö tõhustamiseks kooli ja lapsevanemate vahel, sh sisendiks kooli personali peretöö pädevuste toetamisel.

Märksõnad: koolist väljalangemise ennetus, lapsevanema roll, koostöö kooliga, lapsevanema kaasatus

Abstract

The parent's perspective and role in preventing student dropout within the context of collaboration with the school

The aim of this study was to examine the parent's perspective and role in preventing student dropout within the context of cooperation with the school. A qualitative research method was used, and data were collected through semi-structured interviews with six parents across Estonia. The results revealed that parents consider themselves important partners in dropout prevention, valuing daily support for their child and collaboration with the school and support specialists. Parents emphasize the need for early identification by the school, individual and open communication, and approaches that take into account parents' knowledge and skills. The findings can be applied to enhance cooperation between schools and parents, including as input for supporting school staff's competencies in working with families.

Keywords: school dropout prevention, parent's role, cooperation with the school, parental involvement

Sisukord

Kokkuvõte.....	2
Abstract.....	2
Sissejuhatus.....	4
Teoreetiline ülevaade.....	5
Koolist väljalangemine: riski- ja kaitsetegurid.....	5
Lapsevanema roll ja rolli tähendus.....	7
Lapsevanema mõju lapse õpiteele.....	8
Kodu ja kooli koostöö.....	9
Lapsevanema kaasatus kooliellu.....	10
Metoodika.....	14
Valim.....	14
Andmekogumine.....	15
Andmeanalüüs.....	16
Tulemused.....	18
Arutelu.....	21
Tänu sõnad.....	25
Autorsuse kinnitus.....	25
Kasutatud kirjandus.....	26
Lisad.....	
Lisa 1 Intervjuu kava.....	
Lisa 2 Uurimisküsimuste pea- ja alamkategoriate jaotus.....	
Joonis 4. Uurimisküsimus nr 1.....	
Joonis 5. Uurimisküsimus nr 2.....	
Joonis 6. Uurimisküsimus nr 3.....	

Sissejuhatus

Kooliskäimise vältimist ja koolist väljalangemist esineb kõikjal maailmas (Kearney *et al.*, 2019). Kolmandas kooliastmes (7.-9. klassis) on põhikoolist väljalangejate määr kasvanud, eriti just poiste seas, kes statsionaarses õppes põhikooli lõpetamiseni ei jõua - 2019. aastal langes põhikoolist välja 116 õpilast, 2022. aastal 141 õpilast (Haridus- ja Teadusministeerium [HTM], 2022). Statistikaameti andmetel oli 2024. aastal koolist väljalangenud õpilaste arv 7.-9.klassis 197 (Statistikaamet, 2025). Oja jt (2023) uuringus selgus, et ka tüdrukute väljalangevus põhikoolis ja gümnaasiumi 1. õppeaastal on suurenenud. Väljalangevus on 2020. aastaga võrreldes tõusnud 0,2%-lt 0,3%-ni (Haridussilm, 2024).

Väljalangemise põhjused võivad olla erinevad, sh nii koolis toimuv, kuid ka mõjutused perekonnast (Kõiv, 2007). Gubbels jt (2019) toovad koolist puudumist mõjutavate erinevate riskitegurite, sh alaealiste välistavad ja internaliseerivad probleemid, ainete kuritarvitamine, negatiivne suhtumine kooli, kõrval esile ka madala kodu-kooli koostöö. Lukk (2008) sõnul vähendab lapsevanema aktiivsus kooli-kodu partnerluses tunduvalt lapse koolist väljalangevuse riski. Vanemate panus lapse õppimisse mitte ainult ei paranda lapse moraali, suhtumist ja õpiedukust kõigis ainevaldkondades, vaid soodustab ka paremat käitumist ja sotsiaalset kohanemist (Abraha, 2022). Vanemate kaasatus on üks võtmetegureid koolis edasijõudmise saavutamisel: kodus valitsev stimuleeriv õhkkond ja vanemate aktiivsus mõjutavad oluliselt lapse õpinguid ning tema kognitiivset, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, kuid sidemete loomine kooli, vanemate ja kodu vahel võib kujuneda keerukaks (Euroopa Komisjon, 2020). TALIS 2013. aasta uuringu Eesti raportist selgub, et 51,8% koolijuhtidest peab lastevanemate vähest osalust ja toetust oma igapäevatöö efektiivsust takistavaks teguriks (Übius *et al.*, 2014).

Koolist väljalangemise ennetamisega ning haridussüsteemist väljalangenutega on Haridus- ja Teadusministeerium süsteemselt tegelenud alates 2018. aastast (HTM, 2022). Hariduse arengukava on seadnud 2035. aastaks eesmärgi tagada kvaliteetse hariduse kättesaadavus kõigile, pakkudes paindlikke õpivõimalusi ja toetatud õpet, et ennetada õppest väljalangemist ja katkestamist ning aidata igal inimesel oma potentsiaali maksimaalselt rakendada (HTM, 2021). Lisaks toetasid Haridus- ja Teadusministeerium ning Sotsiaalministeerium perioodil 2022-2024 kuut kohalikku omavalitsust ja omavalitsusliitude arendusprojekti, mille eesmärk oli ennetada noorte väljalangevust koolist (HTM, 2022).

Olukorras, kus koolist väljalangemine ja selle ennetus on hariduselus murettekitav protsess, kuid samas on õpilase oluline riski ja kaitsetegur tema pere ja vanemad, tõstatub küsimus, kuidas positsioneerub lapsevanem koolist väljalangemise ennetustegevuses.

Magistritöö eesmärk on selgitada välja lapsevanema vaade ja roll õpilase koolist väljalangemise ennetuses kooliga tehtava koostöö kontekstis.

Uurimistöö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgnevad uurimisküsimused:

1. Kuidas kirjeldavad lapsevanemad enda rolli koolist väljalangemise ennetuses?
2. Millised on lapsevanema ootused koolile väljalangemise ennetamiseks?
3. Milles seisneb koostöö kooliga koolist väljalangemise ennetuses lapsevanema arvamusel?

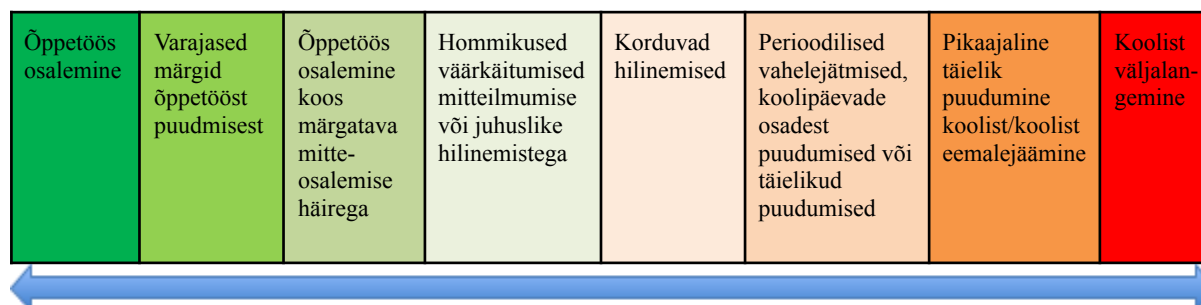
Käesolev uurimistöö annab teoreetilise ülevaate koolist väljalangemise riski- ja kaitseteguritest, lapsevanema rollist ja rolli tähendusest, lapsevanema mõjust lapse õpiteele, kodu ja kooli koostöö olulisusest, lapsevanema kaasatusest kooliellu, kirjeldab uurimismetoodikat ning esitab uurimistulemusi ja nende põhjal koostatud arutelu ning järeldusi.

Teoreetiline ülevaade

Koolist väljalangemine: riski- ja kaitsetegurid

Koolist väljalangemist käsitletakse põhiliselt kui nähtust, kus formaalharidussüsteemist lahkutakse enne keskhariduse omandamist (Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, 2017). Koolist puudumise üks põhjalikumaid lähenemisviise on Kearney (2019) määratlus, mis vaatleb kooli kohalolekut ja sellega seotud probleeme spektril, ulatudes täielikust kohalolekust täieliku puudumiseni (vt joonis 1).

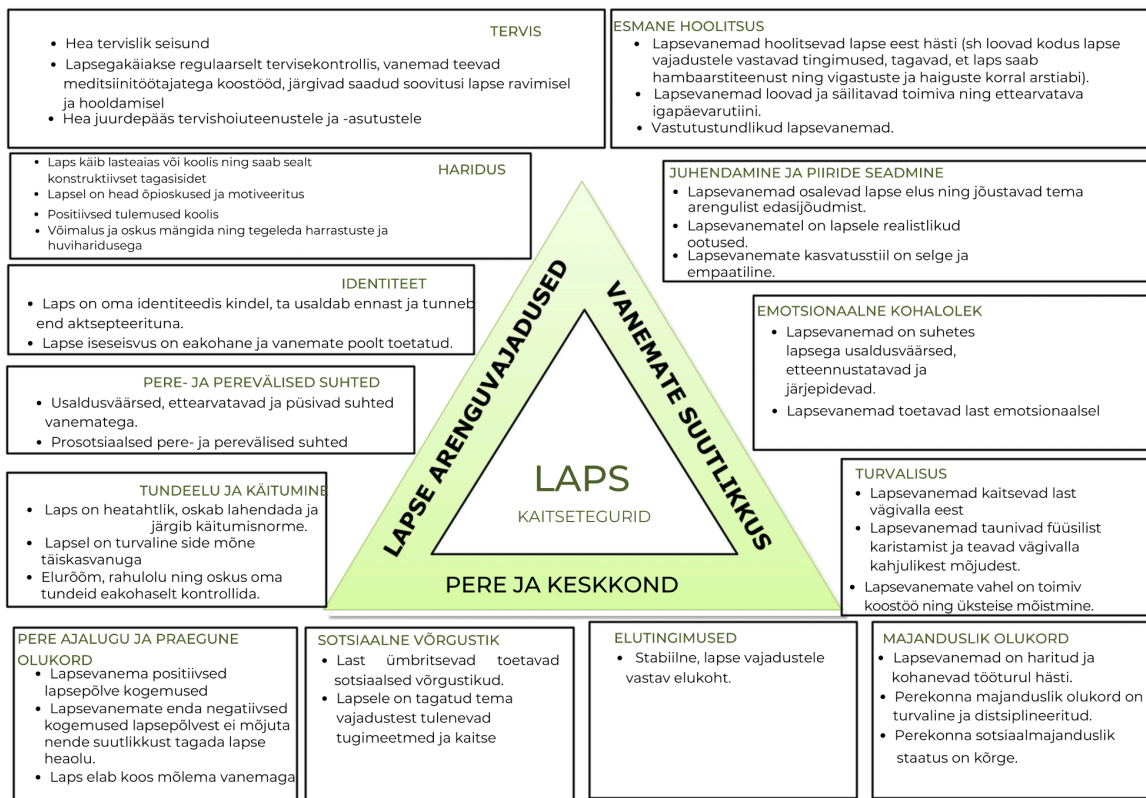
Joonis 1. Koolist puudumise spekter (Kearney *et al.*, 2019; Kõiv, 2024)

Uuringud koolist väljalangemise kohta on toonud esile, et seda protsessi mõjutavad mitmesugused tegurid, mis on seotud erinevate kontekstidega (Kõiv, 2007). Mitmed uuringud (Kearney *et al.*, 2019; Tayfur *et al.*, 2021; Vadivel *et al.*, 2023; van Vugt, 2023) toovad välja, et koolist väljalangemine on põhjustatud mitme riskiteguri koosmõjust, mis avalduvad nii lapse, kodu kui ka kooli tasandil. Lapse tasandil suurendavad koolist lahkumise tõenäosust madal intellektuaalne võimekus, õpiraskused, akadeemiline ebaedu ning negatiivne hoiak kooli suhtes (Tayfur *et al.*, 2021). Käitumisprobleemid ja vaimsed häired, nagu depressioon ja ärevus, on samuti olulised mõjutajad (Kearney & Graczyk, 2020; Veldman *et al.*, 2024). Kodu tasandil on riskiteguriteks madal vanemlik tugi, vanemate vähene osalus koolielus ning vanemate madal haridustase ja sissetulek, kusjuures uuringud näitavad, et just madal vanemlik osalus koolis ja nõrk kontroll lapse käekäigu üle on tugevalt seotud koolist väljalangemisega (Vadivel *et al.*, 2023; van Vugt, 2023). Kodust tulenev riskitegur on seotud pere sotsiaalmajandusliku olukorraga, kus madal sissetulek ja kehv elukeskkond takistavad õppimist soodustava keskkonna kujunemist ning piiravad ligipääsu täiendavale toele, nagu eratunnid või õppematerjalid (Vadivel *et al.*, 2023). Negatiivne koolikliima, klassi suurus, madal õpetamise kvaliteet ja õpetajate vähene toetus õpilasele koolikeskkonnas on samuti olulised riskitegurid (Kearney *et al.*, 2019; Tayfur *et al.*, 2021).

Samas on mitmeid tegureid, mis võivad ennetada või leevendada koolist väljalangemise riski. Üheks oluliseks kaitseteguriks on vanemate haridustase - kõrgema haridusega vanemad suudavad paremini toetada oma lapse haridusteed, pakkudes teadmisi, uskumusi ja ootusi, mis suunavad lapsi hariduses püsimisele (van Vugt, 2023). Oluline kaitsetegur on majanduslik kindlustatus, kuna pered, kellel on parem sissetulek, suudavad pakkuda lapsele paremaid õppimistingimusi ning rahaliselt toetada nende haridusteed, vähendades nii väljalangemise tõenäosust (Vadivel *et al.*, 2023). Lisaks mängivad suurt rolli lapse kognitiivsed oskused, kuna kõrged algtaseme kognitiivsed oskused aitavad õpilasel paremini toime tulla koolinõuetega ja püsida haridusteel (van Vugt, 2023).

Vanemad mõjutavad lapse õppes osalemist nii otseselt kui ka kaudselt, pakkudes haridusalaseid teadmisi ja tuge ning kujundades oma kognitiivsete ja mitte-kognitiivsete oskuste kaudu lapse arengut ja suhtumist õppimisse, mis omakorda mõjutab nende edukust koolis (Vadivel *et al.*, 2023). Seega on lapse heaolu tagamisel lapsevanemal suur roll. Lapse heaolu ja arenguvajaduste kaitseteguritena (vt joonis 2) on olulised nii vanemlikud oskused, sh kohalolek ja juhendamine kui ka pere ja keskkond tervikuna, sh toetav võrgustik, elutingimused, majanduslik toimetulek (Medar, 2023).

Joonis 2. Lapse heaolu ja arenguvajaduste kaitsetegurid (Medar, 2023)

Vanemate enda kognitiivsed oskused, osalemine koolitegevuses kui ka pere sissetulek ja toimetulek on olulised kaitsefaktorid koolist väljalangemise ennetuses (van Vugt, 2023). Lapsevanemad ja pere toimimine tervikuna on ühelt poolt nii riski- kui ka kaitsetegurid koolist väljalangemise ennetuses. Selleks, et tugevdada lastevanemate kaitsetegurina toimimise funktsiooni on oluline mõista nende rolli ja kaasatuse ning toetamise võimalusi.

Lapsevanema roll ja rolli tähendus

Rolli mõiste viitab inimese sotsiaalse seisundiga seotud käitumise ootustele, mis põhinevad ühiskondlikel väärtustel ja normidel, eeldades, et inimene mõistab erinevusi ja positsioone ning suhtub teadlikult normide järgimisse või mittejärgimisse (Antikainen *et al.*, 2009). Rolli peetakse staatuse dünaamiliseks aspektiks - see väljendab oodatud käitumismustreid, mis on seotud staatusega kaasnevate õiguste ja kohustustega teatud olukorras või grupis ning ühiskonna ootusi sellise käitumise suhtes nimetatakse rolliootusteks (Hess *et al.*, 2000). Positiivse eeskuju kaudu täidavad vanemad ühiskondlikku rolli, olles eeskujuks ning näidates oma tegevusega hariduse tähtsust (Carpenter *et al.*, 2016).

Vanemad on oma lapse kõige mõjukamad ja esimesed õpetajad, kes igapäevaselt suunavad ja toetavad nende arengut (Jeynes, 2014). Lapse arenguetaapid on tihedalt seotud

vanema enda arenguga ning lapsevanema keerulisemaks ülesandeks on kujundada harmooniline inimene, toetades lapse üleminekuid ühelt eluetapilt teisele (Nekrassov, 2005). Lapsevanemaks olemise roll kätkeb endas suurt vastutust - see tähendab kohustust kasvatada ja õpetada last, rahuldada tema vajadusi ning kujundada arenguks soodne keskkond (Lastekaitseeadus, 2024; Perekonnaseadus, 2025).

Haugan jt (2019) ja Barrera-Osorio jt (2020) uuringud viitavad sellele, et vanemlik tugi mängib olulist rolli koolist väljalangemise määra vähendamisel, eriti keskastme õpilaste puhul. Garcia ja Thornton (2014) uuring näitab, et pereliikmete osalemine aitab parandada õpilase õpitulemusi, vähendab koolist väljalangemist ja suurendab vanemate usaldust oma lapse hariduse suhtes. Kui lapsevanemad võtavad vastutuse lapse õppimise eest, seavad koolile kõrgemaid ootusi ning osalevad haridusprotsessis, paranevad ka õpilase õpitulemused (Hoover-Dempsey *et al.*, 2005).

Taltsi (1998) sõnul sõltub lapse toimetulek suuresti vanemate osaluse määrast, nende võimest mõista oma lapse mõtte- ja tundemaailma ning kasutada neid teadmisi positiivse arengukeskkonna loomiseks. Kuna lapse õppimise kujunemisel on vanematel tähtis roll, on samuti oluline pidev koostöö kodu ja kooli vahel (Brookie, 2021; Kelty & Wakabayashi, 2020). Vanemate osaluse puhul on määrava tähtsusega see, kuidas nad ise oma rolli lapse hariduses mõistavad, kuna lapsevanemana täidetakse olulist rolli oma lapse arenguteel.

Lapsevanema mõju lapse õpiteele

Perekond on lapse esmane kasvukeskkond, kus kujunevad tema esimesed hoiakud, väärtused ja käitumismustrid, olles lapsele määrava mõjuga (Krull, 2000). Perekonna poolt pakutav esmane tugi nii õppimises kui ka üldises arengus mõjutab last kogu elu (Henderson & Mapp, 2002; Jeynes, 2014). Oluline on, et vanemad pühendavad aktiivselt aega oma lapsega koos olemisele, suunates samal ajal tema üldist ja akadeemilist arengut (Borgonovi & Montt, 2012).

Vanemad, kes jälgivad pidevalt lapse koolitöid ja igapäevategevusi ning suhtlevad tihedalt õpetajaga, toetavad lapse akadeemilist arengut ja aitavad kaasa tema edule (Henderson & Berla, 1994). On teada, et vanemate osalus lapse hariduses on otseselt mõjutatud sellest, kuidas nad mõistavad oma rolli koolisüsteemis (Green *et al.*, 2007; Hoover-Dempsey *et al.*, 2005). Adamsoni (2010) ja Tomingu (2011) uurimistulemused kinnitavad, et laste hinnangul on vanemate ja nende kontrolli roll koolikohustuse täitmisel väga oluline. Uuringud on näidanud, et vanemad, kes on teadlikud oma lapse õpikogemustest, suudavad koduseid õppetegevusi paremini toetada ja korraldada (Olsen & Fuller, 2008). Fan

ja Chen (2001) on rõhutanud, et lisaks akadeemilisele edukusele mõjutab lapsevanemate osalus lapse eneseregulatsiooni, õppeharjumusi, töösuunitlust, suhtumist kooli ning hariduslikke eesmärke ja aitab vähendada distsipliiniprobleeme. Durand (2011) toob esile, et vanemate osalemine lapse õpiteel on oluline tegur nende varajases kooliedus. Lapse akadeemilist edukust mõjutab see, kuivõrd vanemad tunnevad huvi ja osalevad nende õppimise protsessis.

Eeldatavasti soovib iga lapsevanem oma lapsele parimat ning hoolitseb selle eest, et laps osaleks õppetöös ja täidaks koolikohustust. Vanemate aktiivne osalus hariduses on lapse jaoks väga oluline, kuna see mõjutab otseselt nende akadeemilisi saavutusi, aidates kaasa kõrgematele hinnetele ja parematele õpitulemustele. Selline kaasatus toetab positiivset suhtumist kooli, soodustab paremat käitumist ning aitab vähendada distsipliiniprobleeme. Seetõttu on lapsevanema osalus lapse õppetöös ja koostöö kooliga olulisel kohal.

Kodu ja kooli koostöö

Lapse jaoks on kaks tähtsat keskkonda kodu ja kool, sest just neis viibib ta suurema osa oma ajast (Sarv, 2016). Õpilase arengule on suure ja positiivse mõjuga nii kodu ja kooli koostöö (Castro *et al.*, 2015; Fan & Chen, 2001; Wilder, 2013), kui ka õpetajate ja lastevanemate koostöökogemused (Valk & Ress, 2016). Kodu ja kooli koostöö kuulub ka põhikooli riikliku õppekava põhimõtete hulka, kus vastastikune usaldus ja koostöö kogu koolipere, õpilase ja perekonna vahel on eelduseks edukale väärtuskasvatusele (Põhikooli riiklik õppekava, 2024). Nagu märgivad ka erinevad autorid (Sutton, 2006; Vincent, 1996), on kooli ja kodu tulemusliku koostöö eelduseks usalduslik suhe, mille aluseks on avatud suhtlemine ja väärtuste jagamine (Lukk, 2008). Oluline on vastastikune avatus ja usaldus, mille kujunemisele aitab kaasa varajane koostöö enne probleemide ilmnemist (Kõnnusaar, 2017). See eeldab kodu ja kooli pidevat koostööd juba lapse koolitee alguses.

Koolil on tähtis roll probleemide varajasel märkamisel, ennetamisel ja leevendamisel, kuna ennetusmeetmete rakendamine aitab ära hoida hilisemaid tõsisemaid probleeme tulevikus, sealhulgas koolist väljalangemist (Aavik, 2001). Uuringud (Burchinal *et al.*, 2006; Gutman *et al.*, 2003; Huffman *et al.*, 2000; Luster & McAdoo, 1994) on näidanud, et lapsed, kes on juba varases eas kokku puutunud erinevate riskiteguritega, on hilisemas elus suuremas ohus akadeemilisest ebaedust, mis võib viia koolist väljalangemiseni. Koostöö kooli, kodu ja lapse vahel on probleemide lahendamisel võtmetähtsusega, toimides vaid siis, kui kõik osapooled panustavad võrdselt ning suhtlus on toimiv kõigite osapoolte vahel (Soosaar, 2011). Efektiivne koostöö koolis ja kodus toetab lapse arengut, kuna vanemate positiivne ja

aktiivne osalemine suurendab õpilase motivatsiooni ja enesekindlust. Eccles ja Harold (1993) ning Chen ja Gregory (2009) peavad samuti oluliseks, et vanemate ja õpetajate suhted oleksid tihedad ja positiivsed, kuna aktiivne suhtlus vanema ja õpetaja vahel aitab õpilasel saavutada paremaid tulemusi. Koostöö ja juhendamine on osa õpetaja kutsestandardi kohustuslikest kompetentsidest, mis sisaldab ka usaldusliku suhte loomist ja õpilase arengu toetamist koostöös lastevanematega (Kutsestandard. Õpetaja..., 2024).

Vanemate koostöö ja kooli tegevused peavad olema suunatud ühesugustele eesmärkidele ja väärtustele, et koostöö oleks tõhus ja järjepidev. Sapungan ja Sapungan (2014) toovad välja, et kui vanemad viibivad koolis regulaarselt, annab see lapsele selge sõnumi kooli ja kodu seotusest ning loob arusaama koolist kui loomulikust osast pereelus. Vanemate osalus võib esineda erinevates koostöövormides, sh kodu- ja koolipõhised tegevused, mille kaudu vanemad oma lapse haridust ja arengut toetavad (Epstein, 1995). Selline osalus ei piirdu ainult koolis osalemisega, vaid hõlmab ka laiemat koostööd kodus. Metso (2013) toob esile, et kodu ja kooli koostöö eri tasandid - õpilane, klass, kool ja kogukond - tugevdavad kooli ja kodu vahelist sidet ning aitavad vanematel toetada oma lapse arengut. Brookie (2021) rõhutab, et akadeemilised tulemused on tugevalt mõjutatud lapse, kodu, kooli, eakaaslaste ja naabruskonna vahelisest koostööst, mis loob toetava võrgustiku. Jeynes (2005) toob välja, et kui kodu, kooli ja kogukonna koostööd õigesti rakendada, avaldub see paremate õpitulemuste ja käitumise, positiivse suhtumisega kooli ning väiksema koolist väljalangemise riskiga.

Kokkuvõttes on kodu ja kooli koostöö üks olulisemaid tegureid, mis toetab õpilase arengut ja aitab vähendada koolist väljalangemise riski. Koostöö edukus sõltub usalduslikest suhetest, vastastikusest austusest ja selgest suhtlemisest, mis aitavad luua tugeva tugivõrgustiku, mis toetab õpilase haridusteed ja aitab saavutada paremaid tulemusi. Koostöö ulatus ja aktiivne osalus on äärmiselt tähtsad, mitte ainult õpilase arengu, vaid ka kooli edu ja koolist väljalangemise vältimise seisukohalt. Üks võtmeteguritest probleemi lahendamiseks ja edasiste koolist puudumiste vältimiseks on vanema kaasamine kooliellu.

Lapsevanema kaasatus kooliellu

Lapsevanemate kaasamine on olnud teema, mida on uuritud erinevatest vaatenurkadest ja kui oluline on vanemate aktiivne osalus hariduses, sh vanema osaluse mõju lapse kooliedukusele (Hoover-Dempsey *et al.*, 2001; Jeynes, 2014; Kavanagh & Hickey, 2013), osaluse tähtsus ja tegurid, mis seda seda mõjutavad (Fedorov, 2016; Hoover-Dempsey *et al.*, 2005; Lukk, 2007; Rajamets, 2014). Osalust mõjutavad tegurid on eelkõige seotud koolikeskkonna avatuse ja

õpetajate suhtumisega, samuti vanemate teadlikkuse, valmisoleku ja ressursidega, kusjuures vanemad osalevad hariduses aktiivsemalt, kui koolis on sõbralik ja kaasav õhkkond ning vanemaid oodatakse koostöösse (Hoover-Dempsey & Sandler, 1997; Palts & Harro-Loit, 2015). Olulist rolli mängib ka õpetajate initsiatiiv ja personaalne kontakt, mis loob aluse usaldusväärsele koostööle (Carpenter *et al.*, 2016; Epstein, 1995; Lukk, 2016) ning vanemate usk oma mõjuvõimu ja varasem positiivne kogemus kooliga (Fedorov, 2016; Hoover-Dempsey & Sandler, 1997). Kuid vanemate kaasatust lapse haridusse võivad takistada ka mitmed tegurid, nt ajapuudus, ligipääsmatus, rahalised raskused ja teadmatus (Williams & Sánchez, 2013), logistika, süsteemsed piirangud, hoiakud ja puudulikud oskused (Sapungan & Sapungan, 2014), keeleoskus ja vähene enesekindlus (Vihalemm, 1998; Hoover-Dempsey & Sandler, 1997) ning varasemad negatiivsed kogemused kooliga (Kim, 2009; Lukk, 2007; Torn, 2016).

Kooli ja kodu koostöös on eriti oluline, et vanemad oleksid oma lapse hariduses aktiivselt kaasatud. Chen ja Gregory (2009) uuringud näitavad, et mida varem ja sagedamini vanemad oma lapse haridusse kaasatakse, seda edukamalt läheb õpilasel koolis. Lisaks sellele on tähtis, et kooli ja kodu vahel valitseks vastastikune usaldus, mis toetab kõiki osapooli - last, vanemaid ja õpetajat (Eccles & Harold, 1993), olenemata sellest, millisest sotsiaalsest, majanduslikust või kultuurilisest keskkonnast pere pärineb (Wilder, 2013).) Vanemlik kaasatus ja sisemine motivatsioon, sealhulgas hariduse jälgimine ja kooliüritustel osalemine, on seotud akadeemilise eduga ja aitab vähendada koolist väljalangemise tõenäosust (Alivernini ja Lucidi, 2011; Bunijevac, 2017).

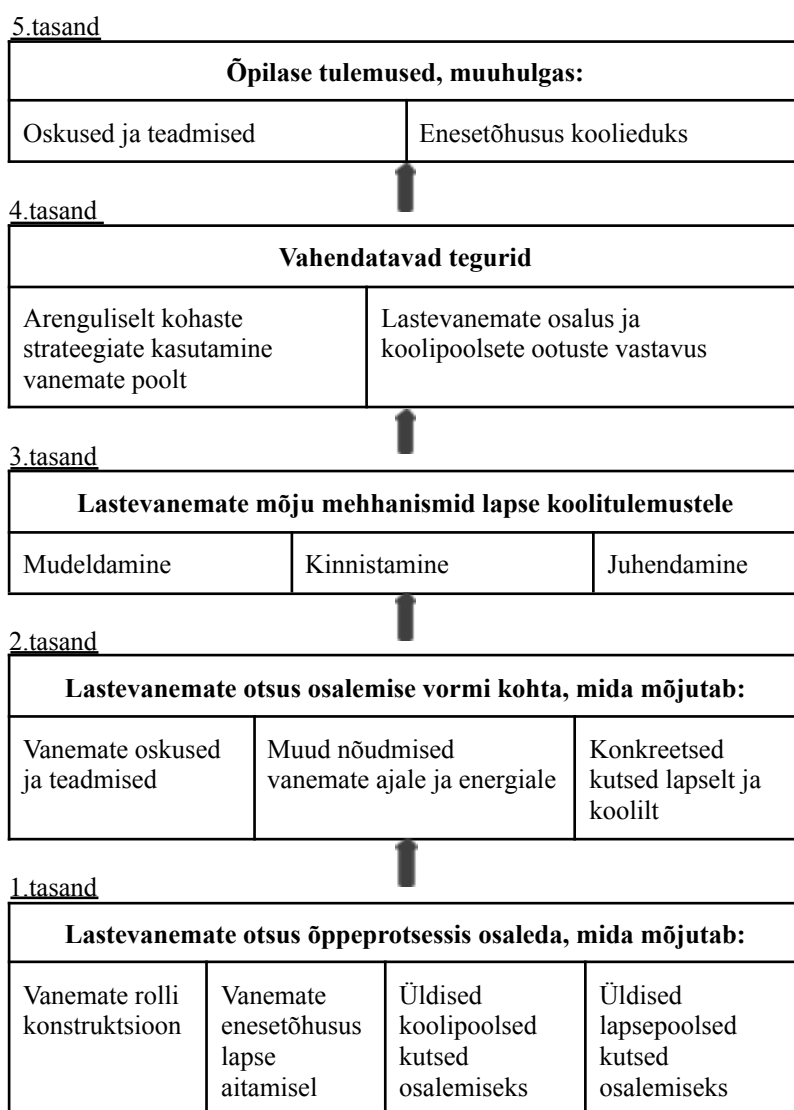
Kui koolid kaasavad aktiivselt vanemaid, aitab vanemate suurenenud kaasamine luua tugevama partnerluse kooli ja kodu vahel, mis omakorda suurendab õpilase motivatsiooni õppida, tõstab akadeemilisi saavutusi ning vähendab koolist väljalangemise ohtu (Euroopa Komisjon, 2011). Aktiivselt kaasatud vanemad aitavad koolidel luua parema suhtlemisvõrgustiku, mis suurendab paremat ressurside kasutust ja viib kõrgema töörahuloluni ning paraneb arusaam õpetajatööst (Olsen & Fuller, 2008). Vanemate kaasamine toetab positiivselt akadeemilist saavutust ja koolitöö motivatsiooni (Walker *et al.*, 2005).

Eelpool toodule saab välja tuua, et koolikohustuse täitmise edendamiseks on olulised mitte ainult riigi- ja koolipoolsed meetmed, vaid ka vanemate aktiivne osalus ja huvi lapse hariduse vastu. Vanemate roll on määratletud ka Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses (2024), kus on sätestatud, et koolikohustuse täitmise tagamiseks tuleb vanematel teha kooliga koostööd vastavalt seaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides määratud tingimustele ja

korrale. Vanemate kaasamine kooli tegevusse muudab kooli toimimise tõhusamaks ja kasulikuks kõigile osapooltele - õpilasele, õpetajatele ja lapsevanematele (Dinham, 2005). Kodu ja kooli vaheline koostöö ning vanemate kaasamine on väga olulised lapse arengut toetava keskkonna kujunemisel. Vanemate kaasamine kooliellu peaks olema kooli jaoks üks keskseid teemasid, et ületada takistused kahe ühise eesmärgiga osapoole koostöös.

Pidades silmas vajadust mõista perede panust õpilase tulemustesse, pakkusid Hoover-Dempsey ja Sandler (1995, 1997) välja teoreetilise mudeli vanemate kaasamise protsessi kohta (vt joonis 3).

Joonis 3. Hoover-Dempsey ja Sandleri teoreetiline mudel lastevanemate kaasatuse protsessist. Allikas: Walker jt (2005)

Mudel koosneb viiest järjestikusest tasemest: esimene tase määratleb neli psühholoogilist tegurit, mis mõjutavad vanemate otsust osaleda. Need on: (1) vanemate rolli määratlus ehk vanemate uskumused selle kohta, mida nad peaksid oma lapse hariduses tegema; (2) vanemate usaldus oma võimes aidata lapsel koolis edu saavutada ehk kuidas vanemad usuvad, et nad saavad parandada lapse koolitulemusi; (3) vanemate tajutavad üldised kutsed koolilt kaasamiseks; ja (4) vanemate tajutavad kutsed kaasamiseks lapse poolt. Mudeli teine tase eeldab, et kui otsus osaleda on tehtud, mõjutavad vanemate kaasamise vorme kontekstuaalsed tegurid (nt aeg ja energia, konkreetsete kutsete tajumine lapse ja õpetaja poolt, vanemate oskused ja teadmised). Mudeli kolmas tase selgitab, kuidas vanemad mõjutavad lapse õppimist läbi kolme mehhanismi: mudeldamise, kus vanemad on õppimises eeskujuks; juhendamise, kus nad annavad otsest õpetust ja tuge; ning kinnistamise, kus nad toetavad ja motiveerivad last õpikäitumise säilitamisel. Neljas tase eeldab, et need mehhanismid on mõjusad, kui vanemate tegevused on kooskõlas (1) lapse arenguvajaduste ja (2) kooli ootustega kaasamiseks. Mudel kulmineerub viienda tasemega, milleks on õpilase tulemused: oskused ja teadmised ning enesetõhusus oma koolitöö edu suhtes (Walker *et al.*, 2005). See teaduslikult testitud mudel, mis tugineb haridusalastele ja psühholoogilistele uuringutele, aitab määratleda konkreetseid kaasamise viise, et selgitada, miks otsustavad vanemad hariduselus osaleda, milliseid kaasamisvorme nad eelistavad ning millist mõju see avaldab (Torrez-Graham, 2020). Lisaks soovib mudel, et vanemate kaasamise algatus peaks tulema vanematelt (Sheldon & Turner-Vorbeck, 2019). Vanemad on kaasatud oma lapse hariduses sageli kolme põhjusel (Hoover-Dempsey & Sandler, 1995; Torrez-Graham, 2020): nad kujundavad oma arusaama vanema tegevuste ja käitumise kohta lapse hariduse toetamisel; nad usuvad oma võimesse aidata lapsel koolis edu saavutada; nad tajuvad vajadust osaleda või peavad oluliseks kooli ja lapse poolt tehtavat koostööd. Lapse suhtumine ja arvamus kooli suhtes paranevad, kui lapsevanemad on lapsele eeskujuks ja osalevad aktiivselt koolielus (Hoover-Dempsey & Sandler, 1995).

Hariduselu osaks ei ole ainult lapsega tegelemine, vaid on vajalik ka vanemate suunamine ja õpetamine (Aavik, 2001). Üks viis vanemate kaasamiseks on jagada erinevaid lapse kasvatuse alaseid teadmisi, näiteks kuidas distsiplineerida last, tõsta õpihuvi, arutada kasvatusmeetodeid jne. Darch jt (2010) rõhutavad, et oluline on kaasata vanemaid erinevatesse protsesside juhtimisse, nagu vanematekogu loomine, vabatahtlik töö koolis ja eriti oma lapse klassis kontaktide loomine ja töö tegemine. Uuringud kinnitavad, et vanemate kaasamise tegevustel, mis on hästi planeeritud ja ellu viidud, on märkimisväärne mõju - need parandavad õpilase saavutusi ning toovad kasu lisaks lapsele ka vanematele,

haridustöötajatele ja koolile (Kaminski, 2011; Kelty & Wakabayashi, 2020; Olsen & Fuller, 2008). Järjepidev vanemate kaasamine aitab tugevdada suhet vanemate, õpetajate ja haridustöötajate vahel, mis omakorda parandab kooli õhkkonda ja töökorraldust.

Lastevanemate kaasamine kooli tegevustesse on oluline mitte ainult akadeemiliste tulemuste parandamiseks, vaid ka koolist väljalangemise vältimiseks.

Lapsevanema roll ja kaasatus ei ole oluline ainult lapse õpiedu korral, vaid ka raskuste tekkimisel. Tuginedes teoreetilistele lähtekohtadele on kooli ja kodu koostööl suur roll väljalangemise ennetuses. Vaatamata kooli ja kodu koostöö väärtustamisele ja headele praktikatele esineb siiski olukordi, kus õpilased on väljalangemisohus.

Käesoleva uurimistöö eesmärk on selgitada välja lapsevanema vaade ja roll õpilase koolist väljalangemise ennetuses kooliga tehtava koostöö kontekstis.

Eesmärgist lähtuvalt on sõnastatud kolm uurimisküsimust:

1. Kuidas kirjeldavad lapsevanemad enda rolli koolist väljalangemise ennetuses?
2. Millised on lapsevanema ootused koolile väljalangemise ennetamiseks?
3. Milles seisneb koostöö kooliga koolist väljalangemise ennetuses lapsevanema arvamusel?

Metoodika

Uurimuse eesmärgi saavutamiseks rakendasin kvalitatiivset uurimismeetodit, kuna nagu rõhutab ka Laherand (2008), keskendub kvalitatiivne uurimine inimeste kogemuste, arusaamade ja tõlgenduste süvitsi mõistmisele.

Valim

Käesolevas uurimuses rakendasin eesmärgipärast valimit. Uuritavad kaasatakse valimisse teadlikult kindlaksmääratud kriteeriumide alusel (Õunapuu, 2014). Uuritavate valikul lähtusin peamiselt kriteeriumist, et osalejateks oleksid lapsevanemad, kelle lapsel on olnud või on hetkel raskusi õppes osalemisega ning kes on valmis uurimistöös osalema. Töö usaldusväärsuse tagamiseks püüdsin leida lapsevanemaid erinevatest Eesti piirkondadest, et saada laiemat pilti lastevanemate arvamustest kooliga tehtava koostöö kohta ning mitmekesisist väärtuslikku ajakohast teadmist vähe uuritud teemast. Uurimuses osales kuus lapsevanemat. Taustaandmetena küsisin intervjuueeritavatelt lapse klassi, kus ta õpib ning maakonda, kus pere elab. Intervjuueeritavate kõiki andmeid kasutasin üldistatud kujul ning uurimistöö

analüüsi osas on lapsevanemate nimed asendatud tähekombinatsioonide ja numbritega, vastavalt vastamise järjekorrast L1 - L6 tabelis (vt tabel 1).

Tabel 1. Uuringus osalenute üldandmed ja tähised

Tähis	Elukoht	Lapse klass
L1	Valgamaa	12
L2	Lääne-Virumaa	6
L3	Harjumaa	11
L4	Lääne-Virumaa	8
L5	Tartumaa	9
L6	Ida-Virumaa	4

Uuringus käsitletud juhtumid pärinesid viiest erinevast maakonnast, hõlmates nii põhi- kui ka keskhariduse tasemeid.

Andmekogumine

Andmete kogumiseks kasutasin poolstruktureeritud intervjuud, mis võimaldab pidada eesmärgipärast vestlust, kuid samas vajadusel esitada täpsustavaid küsimusi (Lepik *et al.*, 2014; Õunapuu, 2014). Intervjuu kava koostas 2024. aasta oktoobris, mille järel viisin läbi prooviintervjuu novembris 2024.aastal, et testida küsimuste sobivust. Prooviintervjuu kinnitas kavandatud küsimuste ja sõnastuse sobivust, mistõttu ei olnud vaja teha muudatusi ning sama intervjuueerimiskava kasutasin ka põhiuurimuses. Intervjuu kava on lisatud Lisa 1.

Intervjuueritavad leidsin tuttavate või sotsiaalmeedias levitatud kuulutuse kaudu. Intervjuud viisin läbi ajavahemikul detsember 2024 - jaanuar 2025. Selleks leppisin intervjuueritavatega kokku sobiva aja ja koha intervjuu läbiviimiseks kirjalikult läbi sõnumirakenduse *Messenger*. Intervjuu alguses tutvustasin osalejatele uurimuse teemat, intervjuu eesmärki ja kulgu, samuti konfidentsiaalsuse tagamise põhimõtteid ning nende õigust igal ajal loobuda osalemisest või võtta tagasi oma nõusolek osaleda uurimuses. Lisaks selgitasin uuritavatele, et tulemuste esitamisel kasutatakse tähiseid, mis tagavad nende anonüümsuse ning nende nime ei avaldata. Laherand (2008) rõhutab, et kvalitatiivse uurimuse puhul on oluline, et osalejad oleksid teadlikud uurimuse sisust ning nende osalemine toimuks vabatahtlikkuse alusel. Lähtuvalt uuringute heast tavast (Eesti Teadusagentuur, 2024) oli osalemine uuringus vabatahtlik ja osalejatele oli tagatud

anonüümsus. Intervjuu salvestamine toimus uuringus osalejate nõusolekul ning kõik intervjuud salvestasin diktofoniga.

Intervjuu algas sissejuhatavate küsimustega. Intervjuu käigus esitasin vajadusel täpsustavaid küsimusi ja andsin selgitusi, kui mõni küsimus jäi intervjuueeritavale ebaselgeks. Küsimuste järjekord võis intervjuu käigus muutuda vastavalt vestluse loomulikule kulgemisele. Lõpetuseks andsin võimaluse intervjuueeritavale täiendavateks vastusteks. Kõige pikem intervjuu kestis 1 tund 13 minutit ja 54 sekundit ning kõige lühem 28 minutit ja 12 sekundit. Keskmine intervjuu pikkus oli 38 min ja 15 sekundit.

Andmeanalüüs

Andmete analüüsimisel rakendasin kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi, mis tähendab, et intervjuude käigus kogutud andmete põhjal lõin koodid ja kategooriad, tuginedes üksnes konkreetse uurimistöö materjalile, sest fookuses oli intervjuueeritavate arvamuste uurimine ning teksti sisulise tähenduse mõistmine.

Andmete analüüsiga alustamiseks salvestasin intervjuud arvutisse ja transkribeerimiseks kasutasin TurboScribe keskkonda (*s.a.*). Transkribeerimine tähendab intervjuu helisalvestise ümbervormistamist kirjalikuks tekstiks (Laherand, 2008). Intervjuu transkribeerimisel kuulasin esmalt kogu salvestise läbi ning tegin täpsustusi ja parandusi, et tagada transkriptsiooni võimalikult suur täpsus ning kogu sisu oleks vastavuses helisalvestusega. Transkribeerimise puhul on oluline, et intervjuueeritava räägitu oleks edasi antud võimalikult täpselt ja sõnasõnaliselt (Laherand, 2008). Pärast transkribeerimist salvestasin tekstifailid arvutisse ning kandsin need üle Microsoft Wordi tekstitöötlusprogrammi, kus vormistasin teksti Times New Roman kirjastiilis, suuruses 12 ja reavahega 1,5. Transkribeerimise käigus asendasin uuringus osalejate nimed pseudonüümidega, et antud uuringus ei oleks võimalik ühtegi konkreetset isikut lugejal ära tunda või temaga seostada. Transkribeeritud tekstide kogumaht oli 52 lehekülge ja keskmise intervjuu kogumaht oli 8 lehekülge ühe vastaja kohta. Usaldusväärsuse tagamiseks saatsin soovi korral intervjuueeritavatele transkribeeritud teksti paranduste ja/või täienduste tegemiseks, kuid muudatusettepanekuid ei tehtud. Salvestused kustutasin peale andmete kasutamist.

Transkribeeritud intervjuud laadisin veebikeskkonda QCAmap (*s.a.*), kuhu sisestasin ka uurimisküsimused, mis said aluseks kogu edasisele analüüsile. Seejärel lugesin intervjuu tekstid sõnahaaval läbi ja tuletasin koodid, mis peegeldasid uurimisküsimuste seisukohalt kõige olulisemaid mõtteid. Sarnase tähendusega tekstiosad koondatakse kategooriate alla, mis

võivad väljendada nii otseselt öeldut kui ka kaudselt mõista antud sõnumeid (Laherand, 2008). Kodeerimise käigus otsisin tekstist tähenduslikke üksusi ja märkisin need koodidega, lähtudes nende sisulisest tähendusest ja koondasin sanased tekstiosad vastavatesse kategooriatesse. Kodeerimise eesmärk on jagada tekst väiksemateks osadeks, et paremini mõista selle sisu ning selle põhjal arendada välja alamkategooriad ja kujundada loogiline ja süsteemne struktuur (Laherand, 2008).

Koodide omavahelisi seoseid arvestades moodustasin alamkategooriad ning nendest omakorda peakategooriad. Usaldusväarsuse tagamiseks vaatasin koodid pärast nädalast pausi uuesti üle ja tegin vajalikud parandused. Mõned koodid olid esimesel kodeerimisel liiga üldised (nt *Laps*) ja vajasis täpsustamist (nt *Lapse toetamine*). Mõnel juhul koondasin sisult sarnased aspektid ühe koodi alla tervikmõtetena (nt lapsevanema rolliga seonduvalt *Käinud teraapias lapsega*, *Käinud psühholoogi juures lapsega*), lisades need kokkuvõtavad märksõnad ühe koodina (nt *Koostöö spetsialistidega*).

Seejärel palusin uuringu usaldusväarsuse suurendamiseks kaaskodeerijate (valdkonnas õppiva tudengi ja haridusvaldkonna projektijuhi) abi. Selleks jagasin ühe kaaskodeerijaga kahte intervjuud ning teise kaaskodeerijaga ühte intervjuud. Esimene kaaskodeerija kodeeris kuuest intervjuust kahte lähtudes esimesest uurimisküsimusest. Teine kaaskodeerija kodeeris kuuest intervjuust ühte lähtudes kolmest uurimisküsimusest. Kaaskodeerijatele jagatud intervjuud olid erinevad. Kodeerimiste võrdlemisel ilmnis peamise erinevusena teatud mõtete erinev kodeerimine. See tähendab, et sama mõte sai märgitud erinevate koodidega, kuid mõlemad koodid viitasid siiski sarnastele aspektidele. Näiteks tähendusliku üksuse mõte: (...) *alati hea professionaalseid rääkijaid haarata tegevusse ehk siis psühholoog (...)*, kaaskodeerija märkis koodina *kaasab psühholoogi*, kuid mina kasutasin koodi *kaasata spetsialist*. Sellised erinevused arutasime kaaskodeerijatega läbi ja kuna mõte ei muutunud, siis leppisime kokku ühises sõnastuses, milleks jäi *kaasata tugispetsialist*. Kaaskodeerimise tulemusena selgus, et enamus koode olid sarnased ja erinevuste osas jõuti ühisele kokkuleppele. Kaaskodeerimine tagas analüüsi parema täpsuse ja aitas vähendada uurija subjektiivsust andmetõlgenduses.

Pärast kodeerimist järgnes kategoriseerimine. Selles etapis vaatasin üle koostatud koodid ning koondasin sarnased koodid alamkategooriateks ja seejärel peakategooriateks. Näite andmeanalüüsi käigus läbiviidud kodeerimisest ja kategoriseerimisest olen välja toonud alljärgnevas tabelis (vt tabel 2).

Tabel 2. Koodide ja kategooriate moodustamine

Tähenduslik üksus	Kood	Alamkategooria	Peakategooria
Kui ma näen, et minu rääkimisest kasu ei ole, siis on alati hea professionaalseid rääkijaid haarata tegevusse ehk siis psühholoog.	kaasata tugispetsialist	koostöö tugispetsialistiga	koos lahenduste otsimine/ennetus
(...) tegelikult neid võimalusi on, kui on koolil endal võimalused on tugispetsialiste piisavalt, kes jõuaks tegeleda, siis, siis on ju võimalus aidata ka suurem.	tugispetsialistide piisavus		
(...) sotsiaalpedagoog tegeleb probleemidega eksju ja tema võtab siis ühendust.	sotsiaalpedagoog võtab ühendust	koostöö tugispetsialistiga	
(...) kool toetab hästi selliselt, et ta käib sotsiaalpedagoogi vastuvõtul.	käib sotsiaalpedagoogi vastuvõtul	koostöö tugispetsialistidega	
Kooli poolt ainuke asi, ta on käinud psühholoogi juures ja siis selle sotsiaalpedagoogiga ka pidevalt nagu räägib.	käib psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi vastuvõtul		

Edasi toimus töö kategooriatega, uurides nende omavahelisi suhteid ja hierarhiaid ning rühmitades neid sarnasuse alusel. Tuginedes Kalmus jt (2015) juhistele, võisid kategooriad olla sõnastatud kas üldistatult, kuid suhteliselt tekstilähedaselt, või kontseptuaalselt, sarnaselt koodidega.

Tulemused

Järgnevalt on toodud välja uuringu tulemused, mis põhinevad intervjuude käigus kogutud andmete analüüsil, lähtudes uurimisküsimuste esitamise järjestusest ning andmete jaotumisest pea- ja alamkategooriatesse. Intervjuudest pärit tsitaate kasutatakse näitlikustamiseks ning need esitatakse kursiivis. Vastajate tähistamiseks on kasutatud tähiseid L1-L6 (L-lapsevanem; nr- mitmes vastaja).

Lapsevanema roll koolist väljalangemise ennetuses

Esimese uurimisküsimusega sooviti teada saada kuidas kirjeldavad lapsevanemad enda rolli koolist väljalangemise ennetuses. Andmeanalüüsi tulemusena moodustus kaks peakategooriat: lapse toetamine ja koostöö kooli ja teiste spetsialistidega (vt lisa 2 joonis 4).

Lapsevanemad rõhutasid lapse õppetöös ja õppes osalemise jälgimise tähtsust ning lapse koolimineku tagamise olulisust: (...) *laps hakkas koolis käima, aga ta oli nõus seal käima ainult koos minuga. Ehk ta tundis, et siis on turvalisem.* (L6). Samuti toodi tulemustes esile õppimisel toe pakkumist: (...) *aitasin tal teha, õppida, võtame koos, teeme koos, vaatame, mis on teha, kõik muud asjad.* (L5). Tähtsaks peeti ka motiveerimist ja julgustamist ning kindlate reeglite seadmist kodukeskkonnas: *Noh mina olen lihtsalt range. Ma ei anna järgi. Ma ütlen talle, et see on tema kohustus. Ja nii on.* (L4). Lisaks pöörasid vanemad tähelepanu raskuskohtade - sealhulgas konfliktide - märkamisele: (...) *gümnaasiumis hakkasid tegelt jamad pihta äkki siis üheteistkümnendas klassis rohkem. Ja mis ma ette võtsin, võtsin lapse ette kohe ja küsisin, mis toimub. Vestlesin lapsega pikalt.* (L1). Seega on lapsevanemal ka oluline roll märgata erinevate riskitegurite tekkimist koolielus, nt suhetes.

Oluliseks peetakse lastevanemate poolt ka koostööd kooli ja teiste spetsialistidega, kus lapsevanemal on roll toetada lapse jõudmist erinevate tugiteenusteni nii koolis kui ka väljaspool kooli: *Praegu ongi Rajaleidja ja siis psühholoogid onju. Ja siis ma olen käinud pereteraapias käisime.* (L2). Lapsevanemad toovad esile ka endapoolse olulise panuse lapse toetamisel: *Sest, et lapsevanem teeb kõik endast oleneva, et see laps läheks kooli, et ta õpiks koolis.* (L5). *Kuna mul probleem tekkis, siis mina, mis tegema hakkasin, hakkasin ka ise ennast harima, et noh olgem ausad teismeline ja aastat kümme tagasi ja oli teistsugune kui teismeline on tänapäeval.* (L6). Tuginedes välja toodud teadmiste vajadusele on lapsevanemale endale pakutav tugi selles olukorras väga oluline.

Kokkuvõttes tuleb esile, et lapsevanemad näevad end olulise osana koolist väljalangemise ennetamises. Oma rolli nähakse eelkõige lapse igapäevasel toetamisel, sealhulgas vajadusel suhete kujundamises ning tugiteenusteni jõudmise toetamisel, kui ka kooli ja spetsialistidega koostöös.

Lapsevanema ootused koolile väljalangemise ennetuses

Teise uurimisküsimusega sooviti teada saada millised on lapsevanema ootused koolile väljalangemise ennetamiseks. Andmeanalüüsi tulemusena moodustus kaks peamist kategooriat: ootused seoses lapsega ja lapsevanema ootused (vt lisa 2 joonis 5).

Uuringu tulemustest toodi välja, et lapsega seoses ootavad vanemad, et kool märkaks probleeme varakult ja sekkuks õigel ajal: (...) *kui oleks olnud rohkem märkamist, siis see asi*

ei oleks tohtinud üldse nii hapuks minna. Ta polekski läinud. Ei märganud mentor, ei märganud juhtkond. (L3). No võibolla see, et nad oleksid võinud varem reageerida. (L2).

Rõhutati ka vajadust kohandada õpet vastavalt lapse individuaalsetele vajadustele ning tõsta õpetajate teadlikkust, et nad oskaksid pakkuda sobivat tuge: (...) *kui nad rakendaksid seda individuaalset õppekava ja lähtuksid ainult sellest, et tal oleks vaja täita ainult miinimum punktid (...), siis ma arvan, et see olukord tegelikult paraneks veelgi. (L5). Meil on küll olnud juhuseid, kus ma arvan, et õpetajal ei ole aimugi tema eripärast ja kuidas sellega käituda. (L4).*

Lisaks tõstsid lapsevanemad esile, kui oluline on, et kool toetaks last nii emotsionaalselt kui ka akadeemiliselt, looks vajadusel lisavõimalusi ja annaks positiivset tagasisidet: *Mina lapsevanemana ütleks, et ikkagi gümnaasiumis on ka tuge vaja. (L1). Tagasiside peaks olema nagu kohene. Ja võibolla jah, siis et kui on probleemsed lapsed, et siis kord kuus mingid siuksed kokkuvõtvad, et anda ka seda just seda positiivselt tagasisidet, et kui midagi hästi ka. (L4). Seega on lapsevanemate ootus koolipoolsele varajasele märkamisele ja lapse eripäradega arvestamisele.*

Uuringu tulemused näitasid, et lapsevanem ootab, et kool võtaks vanemaga varakult ühendust ning tegeleks probleemide ennetamisega läbi ühise lahenduste otsimise: (...) *et kui me kiirreageerime, tegelikult koolipersonal koheselt reageeriks nendele asjadele, siis ma arvan, et ennetamine oleks kordades lihtsam. (L5). No hästi on siis, kui see asi saaks ükskord oma lahenduse. (L3). Oluliseks peeti ka vanema toetamist ja nõustamist ning lugupidavat suhtumist vanemasse: Tõesti ongi see, et küsi vanema käest ka vahepeal, aga kuidas te tunnete ennast? (L5). (...) võib-olla see, et kui kool võtab nüüd vanemaga ühendust, siis võib-olla mõtelda läbi, et võtta rahulikus seisundis ühendust äkki. (L1). Lisaks leiti, et tuleks kaasata neutraalne osapool ning rakendada uutmoodi lähenemist: (...) kui seda koostööd ei ole kooli ja kodu vahel, siis kaasake keegi kolmas osapool, kes on selline neutraalne osapool. (L5). Võibski teine kord natukene hüpata nii-öelda sellest raamist nagu teisele poole. (...) Alati on ju see, et ühe eesmärgi saavutamiseks on ju mitu eri teed, et ei ole ainult üks tee. (L6). Eelpool toodule tuginedes saab öelda, et lapsevanematel on valmisolek koostööks, millele saab olla toetavaks asjaoluks nii lapsevanema varajane teavitamine, lahenduskeskne lähenemine, lapsevanema mõistmine ja toetamine. Leitakse, et kui kodu ja kooli vahel on tekkinud konflikt, tuleks kaasata kolmas osapool.*

Kokkuvõtvalt ilmneb, et lapsevanemad ootavad koolilt varajast märkamist, individuaalset ja toetavat lähenemist ning avatud suhtlust ja koostööd, mis aitaks ennetada koolist väljalangemist ning toetada lapse haridusteed läbi ühise vastutuse jagamise.

Lapsevanema arvamus koostööst kooliga väljalangemise ennetamisel

Kolmanda uurimisküsimusega sooviti teada saada milles seisneb koostöö kooliga koolist väljalangemise ennetuses lapsevanema arvamusel. Andmeanalüüsi tulemusena moodustus kaks peakategooriat: info vahetus kodu ja kooli vahel ning koos lahenduste otsimine/ennetustöö (vt lisa 2 joonis 6).

Uuringu tulemustest selgus, et lastevanemate arvates seisneb koostöö kooliga eelkõige suhtluses ja teavitamises erinevate kanalite kaudu: *Selles mõttes ma olen iga kell nõus, nõus nendega suhtlema. (L3). Läbi Stuudiumi, ka telefoni teel on ka helistatud. (L4).* Lisaks tõid lapsevanemad välja osalemise arenguveestlustel ja ümarlaudadel ning kooli üritustel: *Kui ma ütlesin ka, et kas te olete märganud, et kõik kooli üritused, koosolekud, arenguveestlused. (...) Olgu see aktused, olgu need mingisugused kontserdid koolimajas või peod, me oleme kõikidel üritustel koos, kaasa arvatud arenguveestlustel. (L5).*

Lisaks rõhutati, et tõhus koostöö seisneb ühiselt lahenduste otsimises ning ennetustöös, kus lapsevanem teeb koostööd klassijuhataja või mentoriga, õpetajate, kooli tugispetsialistide ja vajadusel ka kooliväliste spetsialistidega: *(...) et võimalikult kiiresti saada see laps ikkagi tagasi nii öelda sellesse süsteemi. Sest mida kauem ta süsteemist on eemal seda raskem on seda tagasi saada. (L6).* Samuti toodi esile ühiste loengute ja arutelude olulisust: *(...) koostöös lapsevanemate kooliga võiks sellised loengud olla lapsevanematele koolile näiteks koos kuulata. Ja pärast miks mitte arutleda ja arutada, et kuidas siis ikkagi me nii öelda nende teismelistega seal koolis hakkama saame. (L6).*

Lapsevanema jaoks ei piirdu koostöö kooliga pelgalt teavitamisega, vaid hõlmab vastastikust suhtlust, ühist vastutust ning aktiivset osalemist lapse haridusteel. Oluliseks peetakse usalduslikku partnerlust kooliga, mis võimaldab lapse vajadustele kiiremini reageerida ning ennetada võimalikke koolist väljalangemise riske.

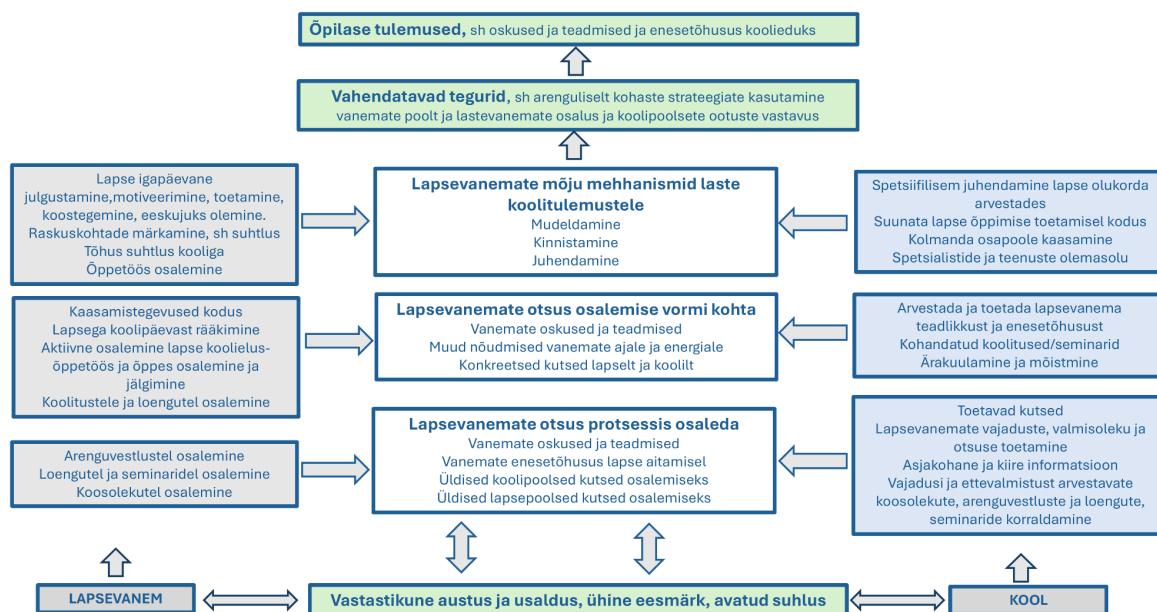
Arutelu

Lapsevanematel on koolist väljalangemise ennetamises oluline roll (Adamson, 2010; Toming 2011), kuna nende erinevad tegevused mõjutavad õpilase koolikohustuse täitmist. Uuringu tulemused viitavad sellele, et lapsevanemad mõistavad oma vastutust ja osalevad aktiivselt oma lapse hariduses, olles seeläbi valmis vähendama koolist väljalangemise riski.

Autor usub, et vanemate kaasamise käsitlemiseks on kõige sobivam Hoover-Dempsey ja Sandleri mudel (vt joonis 3), kuna see pakub erinevaid vaatenurki ning võimaldab laiendada arusaama vanemate kaasamise tähtsusest ja mõjudest, lisaks selgitab mudel vanemate vaatenurgast osaluse protsessi hariduses (Tekin, 2011). Hoover-Dempsey ja

Sandleri mudel pakub teoreetilist raamistikku, kuidas vanemate kaasamine haridusse mõjutab õpilaste tulemusi (Walker *et al.*, 2005). Kogutud andmete ja Hoover-Dempsey ja Sanderi mudeli toel on koostatud raamistik lapsevanema rolli ja kaasamise käsitlemiseks lapse koolist väljalangemise olukorra ennetamiseks (vt joonis 7).

Joonis 7. Lapsevanema roll ja kaasatus koolist väljalangemise ennetuses Hoover-Dempsey ja Sandleri mudeli (Walker *et al.*, 2005) alusel

Hoover-Dempsey mudeli kõrgemad astmed ehk neljas ja viies tasand kirjeldavad olukorda, kus koostöö kooli ja koduga on tõhus, st vanemate tegevused on kooskõlas lapse arenguvajaduste ja kooli ootustega kaasatuses, mis omakorda kulmineerub viienda tasemega, milleks on õpilase tulemused (nt oskused ja teadmised, enesetõhusus oma koolitöö edu suhtes) (Walker *et al.*, 2005). Käesoleva uurimistöö tulemused aitasid selgitada välja, milline on lapsevanema vaade ja roll õpilase koolist väljalangemise ennetuses kooliga tehtava koostöö kontekstis. Uurimistöös saadud tulemused võimaldavad esile tuua, kuidas toetada mudeli esimese kuni kolmanda tasandi tegevusi koolist väljalangemise kontekstis selliselt, et saavutada mudeli neljanda ja viienda tasandi toimimine.

Esimesel tasandil määratletakse neli põhitegurit, mis on vanemate kaasamise otsuste aluseks: vanemate arusaam oma rollist lapse hariduses, vanema enesetõhusus last aidata, koolilt saadavad kutsed kaasamiseks ning lapse poolt tehtud kutsed. Intervjuude tulemustest selgus, et lapsevanemad näevad end oma lapse toetajana, tuues esile oma rolli õppetöös osalemisel, õppes osalemise jälgimisel, koolimineku tagamisel ja õppimise toetamisel.

Lapsevanemad tõid esile ka vajaduse teadmiste ning oskuste järele, mis aitaksid last paremini toetada. Need tegevused viitavad vanemate tugevale enesetõhususe tunnetusele ja selgele arusaamale oma rollist. Lapsevanemad usuvad, et nende kohalolu ja sekkumine on määrava tähtsusega lapse koolis püsimisel, mis vastab Hoover-Dempsey mudeli esimese tasandi teooriale, kus vanemate uskumused oma rolli kohta hariduses määravad nende osaluse ulatuse ja tõhususe (Hoover-Dempsey & Sandler, 1995; Sheldon & Turner-Vorbeck, 2019). Uuringud kinnitavad, et vanemate tegevused, nagu õppetegevustes osalemine, koolimineku tagamine ja tugi õppetöös, aitavad kaasa õpilaste haridusele ja vähendavad koolist väljalangemise riski (Hoover-Dempsey & Sandler, 1995; Sheldon & Turner-Vorbeck, 2019; Tekin, 2011; Torrez-Graham, 2020). Iga vanem peaks pidevalt huvi tundma oma lapse käekäigu vastu - kuidas tal koolis läheb, mis hindeid ta saab ja kellega ta koolis suhtleb. Lapsevanema otsust õppeprotsessis osaleda saab toetada koolipoolsete kutsetega koolielus osaleda, arvestades ja toetades lastevanemate teadlikkust ja enesetõhusust.

Hoover-Dempsey mudeli teisel tasandil käsitletakse kontekstuaalseid tegureid, mis mõjutavad vanemate osaluse vorme. Sellel tasandil mängivad olulist rolli kooli ja õpetajate algatused, vanemate oskused ja teadmised ning aeg ja energia, mis on vajalik vanemate aktiivseks kaasamiseks haridusse. Uuringu tulemustest selgus, et vanemad ootavad koolilt varasemat märkamist ja sekkumist, samuti õpetajate teadlikkuse tõstmist ja positiivset tagasisidet, lisaks ka lapsevanematele suunatud tuge. Vanemad loodavad, et kool pakub mitte ainult akadeemilist tuge, vaid ka tugiteenuseid, nagu eripedagoogide ja psühholoogide teenused, mis aitavad lapsel raskusi lahendada ja koolis hästi hakkama saada. Eriti oluline on, et kool algataks suhtlust varakult ning hoiaks seda järjepidevana, pakkudes tuge nii lapsele kui lapsevanemale. Tulemused on kooskõlas varasemate uuringutega (Chen & Gregory, 2009; Eccles & Harold, 1993), mis kinnitavad vanemate ja õpetajate tihedate ja positiivsete suhetel olulisust, kuna aktiivne suhtlus vanema ja õpetaja vahel aitab õpilasel saavutada paremaid tulemusi. Kodu ja kooli koostöö on oluline mitte ainult akadeemiliste tulemuste parandamiseks, vaid ka õpilaste käitumise ja sotsiaalse kohanemise soodustamiseks (Brookie, 2021; Kelty & Wakabayashi, 2020). Lapsevanemate osalemist tuleb kooli poolt toetada arvestades vanemate oskuste ja teadmistega, kohandada olemasoleva ajaressursiga ja suunata konkreetsete kutsetega kooli poolt.

Hoover-Dempsey mudeli kolmas tasand selgitab, kuidas vanemate osalus mõjutab õpilase tulemusi, keskendudes igapäevaste tegevuste, nagu kodune tugi ja õpetajatega suhtlemine, tähtsusele õpilase koolis toimetuleku parandamisel. Uuringu tulemused viitavad sellele, et vanemad ei ole pelgalt passiivsed toetajad, vaid aktiivsed osalejad, kes pakuvad

emotsionaalset tuge, julgustavad, kehtestavad kindlaid reegleid ja osalevad õppetegevustes. Lisaks osalevad nad aktiivselt arenguveestlustel, kooliüritustel ja teevad koostööd tugispetsialistidega, et aidata oma lapsel paremini koolis hakkama saada ja vältida koolist väljalangemist. Kõik need tegevused viivad positiivsete muutusteni õpilase käitumises, harjumustes ja koolitulemustes. Käesolevas uuringus osalenud lapsevanemad panustasid oma lapse õppetöö toetamisele, püüdes ennetada probleemide kuhjumist, mis on kooskõlas Henderson ja Berla (1994) seisukohaga, et lapsevanemad, kes jälgivad pidevalt lapse koolitöid ja igapäevaseid tegevusi ning suhtlevad tihedalt õpetajatega ja toetavad nende akadeemilist arengut, aitavad nad kaasa õpilase edukusele koolis. Vanemate regulaarne kohalolek koolis kinnitab lapsele kooli ja kodu seotust ning kooli kuulumist pereellu (Sapungan & Sapungan, 2014). Positiivse eeskuju kaudu täidavad vanemad ühiskondlikku rolli, olles eeskujuks ja näidates oma tegevusega hariduse tähtsust (Carpenter *et al.*, 2016). Kõik need tegevused on kooskõlas Hoover-Dempsey mudeli kolmanda tasandiga, kus vanemate tegevused, nagu mudeldamine, kinnistamine ja juhendamine, suurendavad õpilase enesetõhusust ja akadeemilisi saavutusi. Lapsevanemate rolli saab kooli poolt toetada asjakohase ja kiire informatsiooniga, lapsevanematele kohandatud koolituste ja seminaridega, mis võiksid toimuda ka koos haridustöötajatega ning juhendada spetsiifilisemalt lapse olukorda arvesse võttes. Tähelepanuväärne on lapsevanemate arvamus, et vajadusel tuleb toetusprotsessi kaasata ka kolmas osapool, mis viitab ka laiema võrgustiku kaasamisele lapsevanemate juhendamisel. Uuringu tulemustest selgus, et vanemad peavad oluliseks osalust kooliüritustel, suhtlust õpetajatega ja osalemist arenguveestlustel.

Kohandades uurimistöös saadud tulemused Hoover-Dempsey ja Sandleri mudeliga saab pakkuda põhjalikku arusaama, kuidas vanemate osalus koolielus, eriti kooli ja kodu koostöö, aitab ennetada koolist väljalangemist. Käesolevas uuringus osalenud lapsevanemad olid kogenud oma lapse koolist väljalangemise ohtu ja rakendanud omapoolseid meetmeid. Nende kogemus on väärtuslikuks allikas mõistmaks lapsevanema rolli ja ootusi koostöös kooliga, et koostöiselt toetada lapse õppes püsijäämist ja edasist õpiedu. Vanemate osalus, mis põhineb uskumustel oma rollis hariduses, kooli algatustel ja aktiivsel koostööl õpetajate ning tugispetsialistidega, mängib olulist rolli õpilase koolikohustuse täitmise ja koolist väljalangemise riski vähendamise protsessis. Mudeli tasandite kaudu on selgelt nähtav, kuidas vanemate tegevused ja ootused koolile ning ootus koolipoolsele asjakohasele ja kiirele märkamisele ja kaasatusele, sh ka lapsevanema mõistmisele ja juhendamisele aitavad luua tugeva tugivõrgustiku, mis toob kaasa paremaid akadeemilisi tulemusi ja vähendab koolist väljalangemise ohtu.

Kokkuvõttes on näha, et lapsevanemad tunnetavad ja teostavad oma rolli mitmetasandiliselt. Nende sisemine motivatsioon, ootused koolile ning igapäevane osalus peegelduvad mudeli eri tasanditel. Koolist väljalangemise ennetuse kontekstis saab öelda, et lapsevanema panus ei piirdu üksnes formaalse osalusega, vaid on läbiv ja sisuline, kattes nii lapse toetamise, koostöö spetsialistidega kui ka kooliga ühiselt lahenduste otsimise. Mudel pakub selge raamistiku, mille abil mõista, kuidas kujuneb ja realiseerub lapsevanema roll hariduses, eriti keerulises väljakutses nagu koolist väljalangemise ennetus.

Käesolev uurimistöö omab praktilist väärtust, kuna see aitab mõista lapsevanema vaateid ja rolli õpilase koolist väljalangemise ennetamises kooli ja kodu koostöö kontekstis, pakkudes väärtuslikku teavet selle kohta, millised tegevusi kooli ja kodu koostöös silmas pidada ja rakendada tõhusamalt, et tagada vanemate kaasamist haridusellu ja koolist väljalangemise ennetusse. Uurimistöö piiranguna saab esile tuua, et uuringus osales tõenäoliselt teadlikumad lapsevanemad, kes olid valmis kogemust jagama ja uuringust võisid kõvale jääda vähemate oskuste ja ressurssidega vanemad. Tundliku teema käsitlemine oli valimi piiranguks. Käesolev uurimistöö loob aluse edasistele uuringutele, mis keskenduvad lapsevanema kaasamise ja kooli koostöö mõjule koolist väljalangemise ennetamisel, uurides detailsemalt kooli rolli lapsevanema toetamisel ning seda, millised teadmised ja oskused on koolipersonalile vajalikud, et arvestada iga lapsevanema individuaalsete teadmiste ja oskustega.

Tänuõnad

Soovin tänada kõiki, kes andsid panuse lõputöö valmimisse. Minu suurim tänu kuulub tõhusa koostöö eest juhendaja Kerli Kõivule. Samuti soovin tänada oma abikaasat ja kolleege, kes võimaldasid leida aega magistritöö kirjutamiseks.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Monica Künnapuu

/allkirjastatud digitaalselt/

20.05.2025

Kasutatud kirjandus

- Aavik, A. (2001). Osakem mõista õpilase käitumist. *Haridus*, 2(2001), 36-39. Perioodika
- Abraha, M. (2022). Parental Involvement Status in Their Children's Learning: Selam Primary School of Woldia Town, Ethiopia. *Education Research International*, 2022(1), 7536741. <https://doi.org/10.1155/2022/7536741>
- Adamson, M. (2010). *Koolikohustuse mittetäitmine kui sotsiaalne probleem Põlva linna üldhariduskoolide näitel* [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/15879/Adamson.pdf>
- Alivernini, F., & Lucidi, F. (2011). Relationship between social context, self-efficacy, motivation, academic achievement, and intention to drop out of high school: A longitudinal study. *The journal of educational research*, 104(4), 241-252. <https://doi.org/10.1080/00220671003728062>
- Antikainen, A., Rinne, R., & Koski, L. (2009). *Haridussotsioloogia*. TÜ Kirjastus
- Barrera-Osorio, F., Gertler, P., Nakajima, N., & Patrinos, H. (2020). *Promoting parental involvement in schools: Evidence from two randomized experiments* (No. w28040). National Bureau of Economic Research, Inc. DOI: 10.3386/w28040
- Borgonovi, F., & Montt, G. (2012). Parental Involvement in Selected PISA Countries and Economies. OECD Education Working Papers, No. 73. *OECD Publishing (NJI)*.
- Brookie, S. H. (2021). *An Instrumental Case Study of Parents' and Elementary School Leaders' Beliefs that Lead to Decisions to Participate in Family-School Partnerships*. Liberty University
- Bunijevac, M. (2017). Parental involvement as a important factor for successful education. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 7(3), 137-153. <https://doi.org/10.26529/cepsj.291>
- Burchinal, M., Roberts, J. E., Zeisel, S. A., Hennon, E. A., & Hooper, S. (2006). Social risk and protective child, parenting, and child care factors in early elementary school years. *Parenting: Science and Practice*, 6(1), 79-113. https://doi.org/10.1207/s15327922par0601_4
- Carpenter, B. W., Young, M. D., Bowers, A., & Sanders, K. (2016). Family involvement at the secondary level: Learning from Texas borderland schools. *NASSP Bulletin*, 100(1), 47-70. <https://doi.org/10.1177/0192636516648>
- Castro, M., Expósito-Casas, E., López-Martín, E., Lizasoain, L., Navarro-Asencio, E., &

- Gaviria, J. L. (2015). Parental involvement on student academic achievement: A meta-analysis. *Educational research review*, 14, 33-46.
<https://doi.org/10.1016/j.edurev.2015.01.002>
- Chen, W. B., & Gregory, A. (2009). Parental involvement as a protective factor during the transition to high school. *The Journal of Educational Research*, 103(1), 53-62.
<https://doi.org/10.1080/00220670903231250>
- Darch, C., Miao, Y., & Shippen, P. (2010). A Model for Involving Parents of Children With Learning and Behavior Problems in the Schools. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, 48(3), 24-34
<https://doi.org/10.3200/PSFL.48.3.24-34>
- Dinham, S. (2005). Principal leadership for outstanding educational outcomes. *Journal of educational administration*, 43(4), 338-356.
<https://doi.org/10.1108/09578230510605405>
- Durand, T. M. (2011). Latino parental involvement in kindergarten: Findings from the early childhood longitudinal study. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 33(4), 469-489. <https://doi.org/10.1177/07399863114230>
- Eccles, J. S., & Harold, R. D. (1993). Parent-school involvement during the early adolescent years. *Teachers college record*, 94(3), 568-587.
<https://doi.org/10.1177/016146819309400>
- Eesti Teadusagentuur. (2024). Inimuuringute hea tava.
<https://etag.ee/wp-content/uploads/2024/06/Inimuuringute-hea-tava-kavand.pdf>
- Epstein, J. L. (1995). School/family/community partnerships. *Phi delta kappan*, 76(9), 701.
- Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur. (2017). *Varajane koolist väljalangevus ning puuetega ja/või hariduslike erivajadustega õppurid: lõplik kokkuvõttev aruanne*. (G. Squires, toim.). Odense, Taani
- Euroopa Komisjon. (2011). *Komisjon käivitab tegevuskava koolist väljalangevuse vähendamiseks*. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-109_et.htm?locale=fr
- Euroopa Komisjon. (2020). Koolipoliitika: Terviklik käsitus koolist väljalangemise tõkestamiseks. Poliitika põhipunktid.
https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/document-librarydocs/policy_rec_estonian_final.pdf
- Fan, X., & Chen, M. (2001). Parental involvement and students' academic achievement: A meta-analysis. *Educational psychology review*, 13, 1-22.
<https://doi.org/10.1023/A:1009048817385>

- Fedorov, E. (2016). *Lastevanemate ja õpetaja arvamused kooli ja kodu koostööst põhikoolis* [lõputöö, Tartu ülikool]. DSpace.
<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/4b82a205-247a-4fa6-a22a-eff2c953ba7b/content>
- García, L. E., & Thornton, O. (2014). *The enduring importance of parental involvement*. *NEA Today*. <http://Neatoday.org/2014/11/18/the-enduring-importance-of-parentalinvolvement-2/>
- Green, C. L., Walker, J. M., Hoover-Dempsey, K. V., & Sandler, H. M. (2007). Parents' motivations for involvement in children's education: An empirical test of a theoretical model of parental involvement. *Journal of educational psychology*, 99(3), 532.
<https://doi.org/10.1037/0022-0663.99.3.532>
- Gubbels, J., van der Put, C. E., & Assink, M. (2019). Risk factors for school absenteeism and dropout: A meta-analytic review. *Journal of youth and adolescence*, 48, 1637-1667
<https://doi.org/10.1007/s10964-019-01072-5>
- Gutman, L. M., Sameroff, A. J., & Cole, R. (2003). Academic growth curve trajectories from 1st grade to 12th grade: effects of multiple social risk factors and preschool child factors. *Developmental psychology*, 39(4), 777.
<https://doi.org/10.1037/0012-1649.39.4.777>
- Haridussilm. (2024). *Põhihariduse tulemuslikkus*.
<https://www.haridussilm.ee/ee/tulemuslikkus/oppeasutustetulemuslikkus/pohiharidus/oppeasutus>
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2021). *Haridusvaldkonna arengukava 2021-2023*.
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-09/eesti_haridusvaldkonna_arengukava_2035_seisuga_2020.03.27.pdf
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2022). *Tulemusaruande analüütiline lisa*.
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-08/2022_TA_anal%C3%BC%C3%BCtiline_lisa.pdf
- Haugan, J. A., Frostad, P., & Mjaavatn, P. E. (2019). A longitudinal study of factors predicting students' intentions to leave upper secondary school in Norway. *Social Psychology of Education*, 22(5), 1259-1279. Springer
- Henderson, A. T., & Berla, N. (1994). *A new generation of evidence: The family is critical to student achievement*. National Committee for Citizens in Education (NCCE).
- Henderson, A. T., & Mapp, K. L. (2002). *A new wave of evidence: The impact of school; family; and community connections on Student achievement*. National Center for

family & community connections with schools

- Hess, B. B., Markson, E. W., Stein, P. J., & Titma, M. (2000). *Sotsioloogia*. Külim
- Hoover-Dempsey, K. V., & Sandler, H. M. (1995). Parental involvement in children's education: Why does it make a difference? *Teachers college record*, 97(2), 310-331. <https://doi.org/10.1177/0161468195097002>
- Hoover-Dempsey, K. V., & Sandler, H. M. (1997). Why do parents become involved in their children's education? *Review of educational research*, 67(1), 3-42. <https://doi.org/10.2307/1170618>
- Hoover-Dempsey, K. V., Battiato, A. C., Walker, J. M., Reed, R. P., DeJong, J. M., & Jones, K. P. (2001). Parental involvement in homework. *Educational psychologist*, 36(3), 195-209. https://doi.org/10.1207/S15326985EP3603_5
- Hoover-Dempsey, K. V., Walker, J. M., Sandler, H. M., Whetsel, D., Green, C. L., Wilkins, A. S., & Closson, K. (2005). Why do parents become involved? Research findings and implications. *The elementary school journal*, 106(2), 105-130. <https://doi.org/10.1086/499194>
- Huffman, L. C., Mehlinger, S. L., & Kerivan, A. S. (2000). Risk factors for academic and behavioral problems at the beginning of school. *Off to a good start: Research on the risk factors for early school problems and selected federal policies affecting children's social and emotional development and their readiness for school*. Chapel Hill: University of North Carolina
- Jeynes, W. H. (2005). A meta-analysis of the relation of parental involvement to urban elementary school student academic achievement. *Urban education*, 40(3), 237-269. <https://doi.org/10.1177/004208590527454>
- Jeynes, W. H. (2014). Parental involvement that works... because it's age-appropriate. *Kappa Delta Pi Record*, 50(2), 85-88. <https://doi.org/10.1080/00228958.2014.900852>
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. <https://sisu.ut.ee/samm/kvalitatiivne-sisuanalüüs/>
- Kaminski, R. W. (2011). Increasing parent involvement via the school, family, and community partnership model. <https://scholarsbank.uoregon.edu/server/api/core/bitstreams/7bb92159-58aa-464f-bd88-1855b18b15c9/content>
- Kavanagh, L., & Hickey, T. M. (2013). 'You're looking at this different language and it

- freezes you out straight away’: Identifying challenges to parental involvement among immersion parents. *Language and Education*, 27(5), 432-450.
<https://doi.org/10.1080/09500782.2012.714388>
- Kearney, C. A., González, C., Graczyk, P. A., & Fornander, M. J. (2019). Reconciling contemporary approaches to school attendance and school absenteeism: Toward promotion and nimble response, global policy review and implementation, and future adaptability (Part 1). *Frontiers in psychology*, 10, 2222.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02222>
- Kearney, C. A., & Graczyk, P. A. (2020). A multidimensional, multi-tiered system of supports model to promote school attendance and address school absenteeism. *Clinical child and family psychology review*, 23(3), 316-337.
<https://doi.org/10.1007/s10567-020-00317-1>
- Kelty, N. E., & Wakabayashi, T. (2020). Family engagement in schools: Parent, educator, and community perspectives. *Sage Open*, 10(4), 2158244020973024.
<https://doi.org/10.1177/2158244020973024>
- Kim, Y. (2009). Minority parental involvement and school barriers: Moving the focus away from deficiencies of parents. *Educational research review*, 4(2), 80-102.
<https://doi.org/10.1016/j.edurev.2009.02.003>
- Krull, E. (2000). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu Ülikooli Kirjastus
- Kutsestandard. Õpetaja, tase 7.* (2024).
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/11334391>
- Kõiv, K. (2007). Koolist väljalangenute vaatenurk. *Haridus*, 11(12).
<https://www.yumpu.com/xx/document/view/36504661/koolist-valjalangenute-vaatenu-rk-kristi-koiv-haridus>
- Kõiv, K. (2024). Teenuste loimine koolist väljalangemise ennetuses. *Lõimitud teenused koolist väljalangemise ennetamiseks Võru maakonnas. Kogemusraport*. Võrumaa Omavalitsuste Liit
- Kõnnusaar, A. (2017). *Lapsevanem ja õpetaja, jagatud koostöö*.
<https://metsaylikool.ee/metsaulikooli-kogumik/lapsevanem-ja-opetaja-jagatud-koosto-o/>
- Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk
- Lastekaitseadus. RT I, 31.12.2024, 23. <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122024023>
- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., & Strömpl, J. (2014). *Intervjuu*.
<https://samm.ut.ee/intervjuu/>

- Lukk, K. (2007). Kooli ja kodu koostöö. T. Kuurme (Toim), *Eesti kool 21. sajandi algul: kool kui arengukeskkond ja õpilase toimetulek* (lk 223–244). TLÜ Kirjastus
- Lukk, K. (2008). *Kodu ja kooli koostöö struktuuraalsest, funktsionaalsest ning sotsiaalsest aspektist*. [doktoriväitekirj, Tallinna Ülikool]. Researchgate.
https://www.researchgate.net/publication/277126296_Kodu_ja_kooli_koostoo_struktuuraalsest_funktsionaalsest_ning_sotsiaalsest_aspektist
- Lukk, K. (2016). Kodu ja kooli koostöö viis mõõdet ning mõned takistused (lk 39–59). A. Valk, & K. Ress (Toim), *Rõõmuga kooli. Kodu ja kooli koostöö käsiraamat*. Tartu Linnavalitsuse haridusosakond
- Luster, T., & McAdoo, H. P. (1994). Factors related to the achievement and adjustment of young African American children. *Child development*, 65(4), 1080-1094.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1994.tb00804.x>
- Medar, M. (2023). *Abivajava noore/lapse märkamine ja toetamine*. Koolituse esitlus. Tallinna Ülikool.
- Metso, T. (2013). Vanhemmat osallisina koulun arjessa. *Teoksessa J. Helenius (toim.) Reissuvihkosta dialogiin–ideoita kodin ja koulun yhteistyöhön. Vantaan, Nurmijärven, Suomen Vanhempainliiton ja Turun yliopiston tehostetun ja erityisen tuen kehittämisverkosto*, 24-27.
http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/113074_reissuvihkosta_dialogiin_ideoita_kodin_ja_koulun_yhteistyohon.pdf
- Nekrassov, A. (2005). *Perekond-tarkuse algus*. Pegasus.
- Oja, L., Piksööt, J., Haav, A., Kasvandik, L., Mäll, T., jt. (2023). Eesti kooliõpilaste tervisekäitumine. *2021/2022.õppeaasta uuringu raport*. Tervise Arengu Instituut.
<https://www.tai.ee/sites/default/files/2024-01/Eesti%20kooli%C3%B5pilaste%20tervis%C3%A4itumine.pdf>
- Olsen, G. W., & Fuller, M. L. (2008). *Home-school relations: Working successfully with parents and families*. 3rd Edition. Pearson/Allyn and Bacon
- Palts, K., & Harro-Loit, H. (2015). Parent-teacher communication patterns concerning activity and positive-negative attitudes. *Trames: A Journal of the Humanities & Social Sciences*, 19(2). Teaduste Akadeemia Kirjastus
- Perekonnaseadus. RT I, 07.05.2025, 17. <https://www.riigiteataja.ee/akt/107052025017>
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. (2024). *Riigi teataja I*, 11.03.2015, 16
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13332410?leiaKehtiv>

- Põhikooli riiklik õppekava. (2024). *Riigi teataja I*, 10.08.2024, 2
<https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020?leiaKehtiv>
- QCMap. (s.a.) <https://www.qcmap.org/home>
- Rajamets, M. (2014). *Lastevanemate hinnangud enda osalusele lapse hariduse omandamisel Valga maakonna linnade haridusasutuste näitel* [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace.
<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/3f11cd4d-46ac-4a14-a25b-10f5e2599a0a/content>
- Sapungan, G. M., & Sapungan, R. M. (2014). Parental involvement in child's education: Importance, barriers and benefits. *Asian Journal of Management Sciences & Education*, 3(2), 42-48.
https://www.researchgate.net/publication/283539737_Parental_Involvement_in_Child's_Education_Importance_Barriers_and_Benefits
- Sarv, E–S. (2016). Kodu ja kooli koostöö, armastus või vaev. A. Valk, & K. Ress (Toim), *Rõõmuga kooli. Kodu ja kooli koostöö käsiraamat* (lk 9–38). Tartu Linnavalitsuse haridusosakond
- Sheldon, S. B., & Turner-Vorbeck, T. A. (Eds.). (2019). *The Wiley handbook of family, school, and community relationships in education*. John Wiley & Sons
- Soosaar, K. (2011). *Õpilaste ja sotsiaalpedagoogide tõlgendused põhjuseta puudumiste vähendamiseks kasutatavatest sekkumisviisidest* [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace.
http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/19263/Soosaar_Kristi.pdf
- Statistikaamet. (2025). Õpingute katkestajad üldhariduses õppevormi ja klassi järgi.
https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu__haridus__uldharidus/HT2318
- Sutton, C. (2006). *Helping families with troubled children: A preventive approach*. John Wiley & Sons
- Tayfur, S. N., Prior, S., Roy, A. S., Fitzpatrick, L. I., & Forsyth, K. (2021). Adolescent psychosocial factors and participation in education and employment in young adulthood: A systematic review and meta-analyses. *Educational Research Review*, 34, 100404. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2021.100404>
- Talts, L. (1998). Perekondlik taust lapse toimetuleku mõjutajana. Kraav, I., Mikk, J. (Toim.). *Kodu ja kool muutuv asjas: artiklite kogumik*. TÜ pedagoogikaoskonna väljaanne nr. 7. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus
- Tekin, A. K. (2011). Parent involvement revisited: Background, theories, and models. *International journal of applied educational studies*, 11(1), 1-13
- Toming, H. (2011). *Koolist väljalangemine ja selle vältimise võimalused erikooli õpilaste*

- hinnangul* [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/19012/Toming_Helen.pdf
- Torn, K. (2016). *Kodu ja kooli koostööd takistavad tegurid Võru maakonna koolide lapsevanemate hinnangute põhjal* [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/3783515f-9574-4aca-909e-9911587d059a/content>
- Torrez-Graham, M. R. (2020). *Best Practices: Promoting Parent-School Relationship To Increase Hispanic Parental Participation in Schools* [Master's thesis, Otterbein University]. ETD. https://etd.ohiolink.edu/acprod/odb_etd/ws/send_file/send?accession=otbn159431079080737&disposition=inline
- TurboScribe. (s.a.) <https://turboscribe.ai/et/>
- Valk, A. & Ress, K. (2016). *Rõõmuga kooli. Kodu ja kooli koostöö käsiraamat*. Tartu Linnavalitsuse haridusosakond
- Vadivel, B., Alam, S., Nikpoo, I., & Ajanil, B. (2023). The impact of low socioeconomic background on a child's educational achievements. *Education Research International*, 2023(1), 6565088. <https://doi.org/10.1155/2023/6565088>
- van Vugt, L. L. J. (2023). *Different NEETs, different needs?: Explaining why vulnerable young people are more likely to become NEET*. [Doctoral Thesis, Maastricht University]. ROA. <https://doi.org/10.26481/dis.20230713lv>
- Veldman, K., van Zon, S. K., & Bültmann, U. (2024). Once in NEET, always in NEET? Childhood and adolescent risk factors for different NEET patterns. *European Journal of Public Health*, 34(3), 505-510. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckae025>
- Vihalemm, T. (1998). Eesti kool kui vene laste võimalik sotsialiseerumiskeskond. M. Lauristin, S. Vare, T. Pedastsaar ja M. Pavelson (Toim), *Mitmekultuuriline Eesti: väljakutse haridusele* (lk 337–399). Tartu Ülikool
- Vincent, C. (1996). Parent empowerment? Collective action and inaction in education. *Oxford Review of Education*, 22(4), 465-482. <https://doi.org/10.1080/0305498960220407>
- Walker, J. M., Wilkins, A. S., Dallaire, J. R., Sandler, H. M., & Hoover-Dempsey, K. V. (2005). Parental involvement: Model revision through scale development. *The elementary school journal*, 106(2), 85-104. <https://doi.org/10.1086/499193>
- Wilder, S. (2013). Effects of Parental Involvement on Academic Achievement: A Meta-Synthesis. *Educational Review*, 66(3), 377–97. <https://doi.org/10.1080/00131911.2013.780009>

- Williams, T. T., & Sánchez, B. (2013). Identifying and decreasing barriers to parent involvement for inner-city parents. *Youth & Society*, 45(1), 54-74.
<https://doi.org/10.1177/0044118X114090>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool
- Übuis, Ü., Kall, K., Loogma, K. & Ümarik, M. (2014). Rahvusvaheline vaade õpetamisele ja õppimisele. *OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS 2013 tulemused*. SA Innove.
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/talis2013_eesti_raport.p

Lisad

Lisa 1 Intervjuu kava

Tere!

Mina olen Monica Künnapuu ja ma uurin oma magistritöö raames lapsevanema vaadet ja rolli õpilase koolist väljalangemise ennetuses kooliga tehtava koostöö kontekstis.

Intervjuu kulg: intervjuu kestab orienteeruvalt 1 tund. Intervjuu alustuseks küsin teilt mõned sissejuhatavad küsimused, seejärel liigume edasi põhiküsimuste juurde, vajadusel küsin täpsustavaid küsimusi ning intervjuu lõpetuseks küsin veel mõned küsimused.

Meie vestlus on konfidentsiaalne, hiljem ma kasutan mõningaid tsitaate oma lõputöös, tulemuste esitamisel kasutan tähiseid, millega on tagatud teie anonüümsus ja teie nimi ei kajastu kuskil. Teil on õigus vastamisest keelduda, kui mõni küsimus teile ei sobi. Samuti võite oma nõusolekust osaleda uurimuses igal ajal tagasi võtta. Intervjuu ajal teen lisaks märkmeid.

Kas teile sobib, kui ma lindistan meie vestlust?

Sissejuhatavad küsimused:

1. Mitmendas klassis õpib teie laps?
2. Mis maakonnas te elate?
3. Kas see on ainus kool, kus teie laps käinud on?
4. (Kui ei, siis): Miks olete vahetanud kooli?

Intervjuu küsimused

Uurimisküsimus 1: Kuidas kirjeldavad lapsevanemad enda rolli koolist väljalangemise ennetuses?

1. Millisena näete/näed enda kui lapsevanema rolli lapse koolis käimise ja väljalangemise ennetamisel?
2. Kuidas ja kui tihti jälgite oma lapse õppetööd ja õppetöös osalemist?
3. Kuidas motiveerite oma last koolis käima ja õppetöös osalema?
4. Kas ja milles olete kogenud raskusi lapse õppetöös osalemise toetamisel?
5. Millal märkasite esimest korda oma lapse puudumisi ja mida ette võtsite?
6. Millised on olnud peamised põhjused, miks teie laps ei taha kooli minna?
7. Mida saate lapsevanemana teha, kui laps ei taha kooli minna?
8. Kuidas hindate oma tegevust lapse toetamisel ja mida saaksite veel teha?
9. Mis aitaks teid lapsevanema rolli täitmisel?

Uurimisküsimus 2: Millised on lapsevanema ootused koolile väljalangemise ennetamiseks?

1. Mida peaks kool teie arvates ette võtma, kui laps hakkab tihti puuduma või ei taha kooli minna?
2. Millist tuge ootate õpetajatelt, kui teie lapsel tekivad koolis raskused?

3. Milliste kanalite kaudu on kool teiega ühendust võtnud? Kas see vastab teie vajadusele/ootustele?
4. Kas ja milliseid tugiteenuseid teie kool või vald/linn on teile pakkunud? Kas need on teie arvates piisavad? Mida veel saaks teha?
5. Kuidas õpetajad ja tugipersonal toetavad teid ja teie last koolis käimisel? Mis on hästi? Kas midagi võiks olla teisiti?
6. Kuidas te hindate kooli pakutavaid toetusmeetmeid? Kas need on piisavad?
7. Mida võiks kool teha teisiti, et teie last paremini toetada?
8. Mida võiks kool teisiti teha, et teid lapsevanemana paremini selles rollis ja olukorras toetada?

Uurimisküsimus 3: Milles seisneb koostöö kooliga koolist väljalangemise ennetuses lapsevanema hinnangul?

1. Kelle poole olete pöördunud koolis oma lapse kooliprobleemide korral ja kuidas koostöö on sujunud?
2. Kuidas kirjeldaksite oma koostööd õpetajate ja tugipersonaliga?
3. Kas ja kuidas koostöö õpetajate ja tugipersonaliga teie arvates mõjutab koolist väljalangemise ennetamist?
4. Kas koostöö tugipersonaliga on olnud teie jaoks piisav? Mis on hästi? Mis vajab parendamist?
5. Milliseid takistusi ja võimalusi näete koostöös kooli ja kodu vahel?
6. Mida saaks kool teha teisiti, et koostöö lapsevanematega oleks tõhusam?
7. Millised on teie võimalused ja valmisolek koostööks kooliga, et ennetada teie lapse koolist väljalangemist?
8. Milliseid samme oleksite ise valmis astuma edukaks koostööks kooliga?

Lõpetus

Kas on veel midagi, mida soovite eraldi välja tuua, mis puudutab just kooli ja lapsevanemate vahelist koostööd?

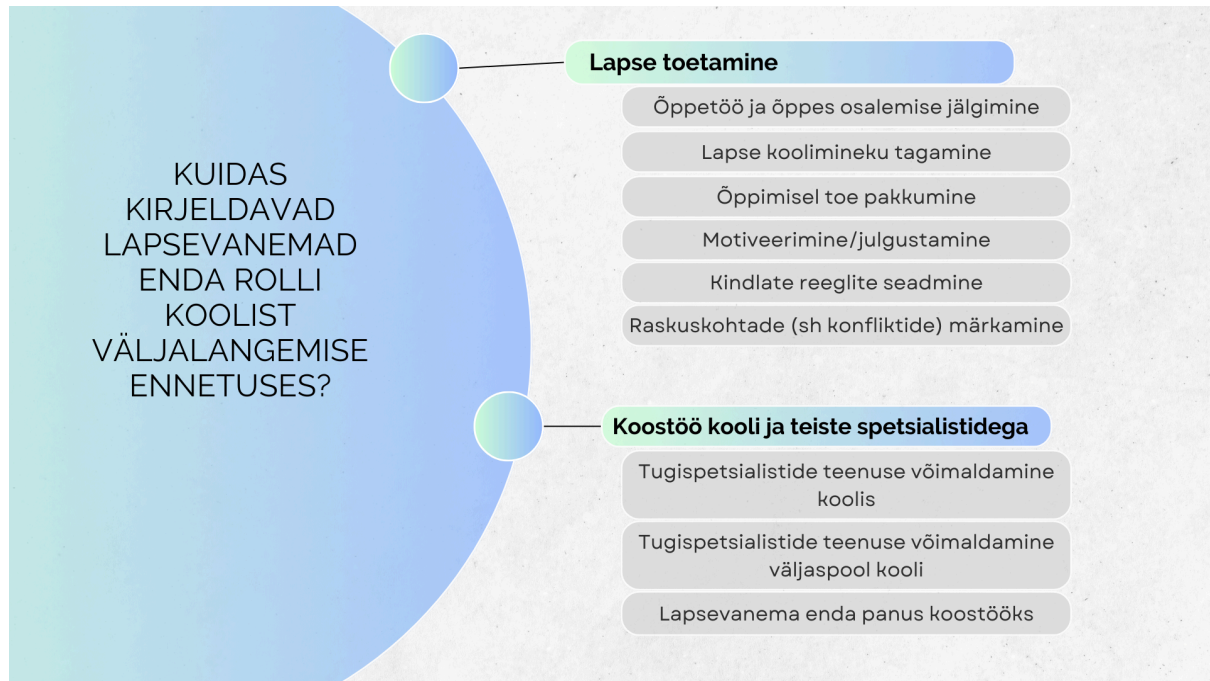
Meie vestlus on konfidentsiaalne, hiljem ma kasutan mõningaid tsitaate oma lõputöös, aga need on pseudonüümidega ja teie nimi ei kajastu kuskil.

Teil on võimalus soovi korral transkriptsioon enne töösse võtmist üle lugeda.

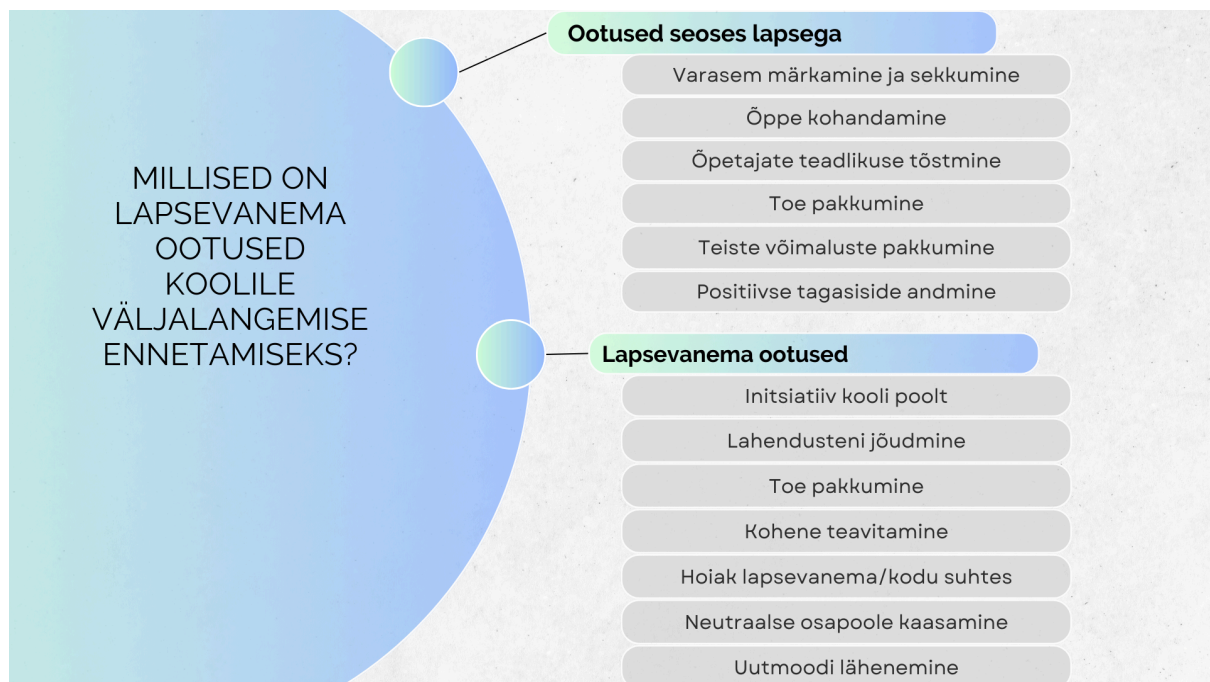
Aitäh!

Lisa 2 Uurimisküsimuste pea-ja alamkategoriate jaotus

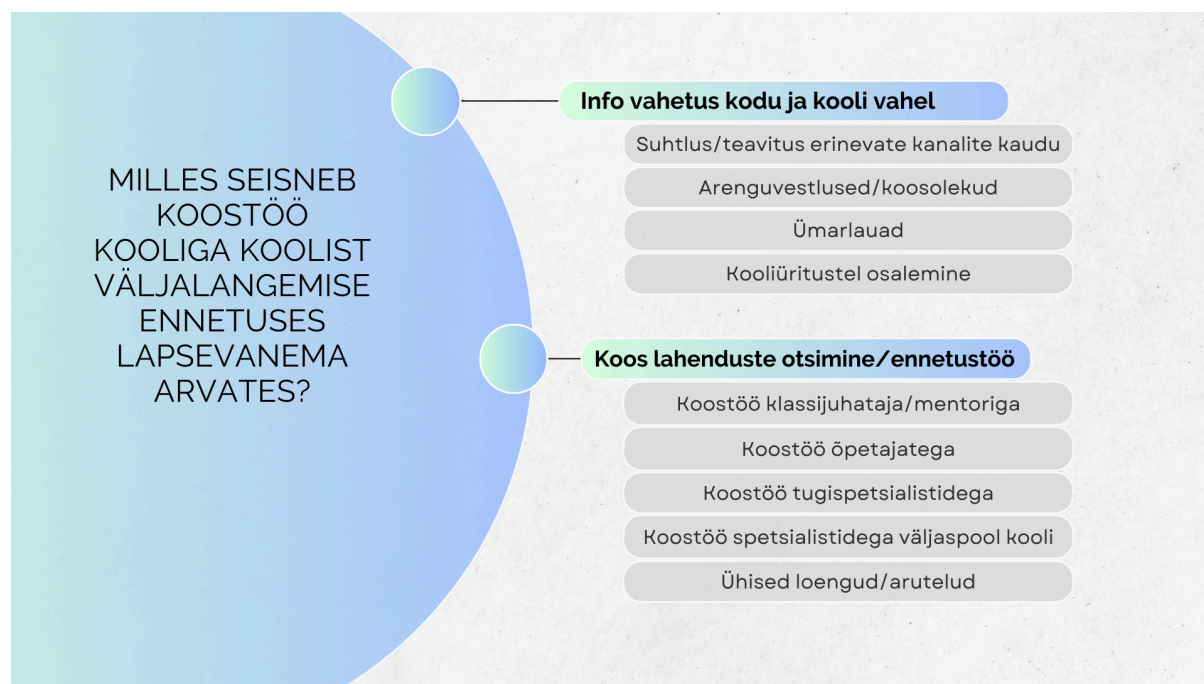
Joonis 4. Uurimisküsimus nr 1

Joonis 5. Uurimisküsimus nr 2

Joonis 6. Uurimisküsimus nr 3

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Monica Künnapuu

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “Lapsevanema vaade ja roll õpilase väljalangemise ennetuses kooliga tehtava koostöö kontekstis.”, mille juhendaja on Kerli Kõiv, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Monica Künnapuu

20.05.2025